

Эхэ найхан нютагаа эд хамта мандуулаа!

БУРЯАД ҮНЭН

1921 оной
декабрийн 21-нээ
гарана

Бүгэдэ
арадай
газетэ

1995
ИЮЛЬ
28
Зунай һүүт харатшан
хонин һара
Һарын 1
ПЯТНИЦА
гаратай 6
№139 (19233)
Газетын сэл
Хэлсэгэ.

ХЭЛСЭЭНДЭ ГАР ТАБИГДАА

Оросын Правительствон дэргэдхи Байгал далайн
Түрүүлэгшэ Н.Н.Михеев, Буряад Республикын
Түрүүлэгшын нэгдэхэ орлогно М.А.Спасов
каскадай баригдажа, хэмэл соорэмэй бин
далайн шорум эрид дээнгэлхэн юм. Тийгэжэ
харьяата газарай 123 мянган гектар талмай
сабиалан болон таряалангай үржэлтэ газарын
ажаж, хосорһон байна. Ангарай болон Братскийн
хүдэлмэриин хойноһоо хойшо Буряад ороной 141
тосхонууд уһанда абтаһан, хүн зонинь
12 миллиард түхэринһоо дээнэ хэмжээнэй гарза

ушаруулагдаа.
Иймэ ехэ хохидодо жэл бүри орожо байһан манай республикын
Правительствын дуралдхалаар Байгал далай тухай хэлсээн
зохёогдоод, далай шадар оршодог бүхы регионуудай тала
харагдаһан, зүбшэн хэлсэгдэһэн байна. Тийхэдэ далайн нюрууе 457
метрһээ дээнгэлүүхэгүй, энэл хэмдэнь байлгаха гэжэ шийдхэгдээ.
Эрхүүтэй гидрокаскадай хүдэлмэрини хойноһоо хамтын хиналта
тойтоохо гэһэн шийдхэбэри абгаа.
Тус Хэлсэе зүбшэн хэлсэгдэ Буряад Республикын Президент
А.В.Потанов хабаадалсаба.
Хэлсэндэ гар табигһанай удаа тус комиссин зүблөөндэ
хабаадаһан пресс-конференци үнгэргэжэ, журналистнуудай
асуудалнуудта харюусанһан байна.

Манай корр.

Адууһа малда - элбэг тэжээл

Эртэ үбһэндөө гараба

Шэрэнгийн колхозууд аймаг дотороо
бусадаһаа түрүүлэн яһала олон хүрнүүдтэй
бодожо байна. Жэнирэлхэдэ, мүнөө
Шэрэнгийн колхоздо 500 центнер үбһэн
хүрнүүдэ.

Ош.Божоруулагдамал гурбан бригада
ажахын сабиалан дээрэ хүдэлнэ. Тийхэдэ
нэгэн доро 50 центнерэй багахан хүри
табигархидай тусхай түхээрэлэ ажахы

хүдэлдэжа абһан байна. Зайн галаар
гагнагдаха энэ нүүдэл түхээрэлэ аһа
үрэтэйгөөр хэрэглэдэг.
Ярууһын аймаг бүхыдоо августын
хорёодоор малай гэжээл бэлдхэгдээ
дүүргэхэ түсөөгөн.

М.ШАГДАРОВА.

ТАН ГАСУУР БОЛОБОШЬЕ...

Тус нэгдэл
үбһэндэй 30-аад бригадагай,
тэдэнэй дунда дүрнэл ехэтэй
звенонуудыг даагшадые
дээнгэлүүхэгүй, энэл хэмдэнь байлгаха гэжэ шийдхэгдээ.
Эрхүүтэй гидрокаскадай хүдэлмэрини хойноһоо хамтын хиналта
тойтоохо гэһэн шийдхэбэри абгаа.
Тус Хэлсэе зүбшэн хэлсэгдэ Буряад Республикын Президент
А.В.Потанов хабаадалсаба.
Хэлсэндэ гар табигһанай удаа тус комиссин зүблөөндэ
хабаадаһан пресс-конференци үнгэргэжэ, журналистнуудай
асуудалнуудта харюусанһан байна.

гаража эхилээ. Тус нэгдэл
үбһэндэй 30-аад бригадагай,
тэдэнэй дунда дүрнэл ехэтэй
звенонуудыг даагшадые
дээнгэлүүхэгүй, энэл хэмдэнь байлгаха гэжэ шийдхэгдээ.
Эрхүүтэй гидрокаскадай хүдэлмэрини хойноһоо хамтын хиналта
тойтоохо гэһэн шийдхэбэри абгаа.
Тус Хэлсэе зүбшэн хэлсэгдэ Буряад Республикын Президент
А.В.Потанов хабаадалсаба.
Хэлсэндэ гар табигһанай удаа тус комиссин зүблөөндэ
хабаадаһан пресс-конференци үнгэргэжэ, журналистнуудай
асуудалнуудта харюусанһан байна.

АКХ-да трактор машинанууд
яһала бии, тэдэ забабарилгын
хэрэгсэлнүүд дутаалдана.
Жолооно хүбүүднэй оһөдөө
арга шадалаараа оролдожо, агта
хүлэгүүдэ хүнхнүүлһээр, үбһэ
хуряалгадаа ошоо.

Урда жэлнүүдтэ 1 гектар
абтадаг бэлэй, харин энэ жэлдэ
тэрэ хэмжээндэ хүрэхгүйн
хаш. Тийгээшье һаа, "ажал
хэбэл—ама тоһодохон"

гэдэгтэл, уһанан малгайгаа абаха
сүдөөгүй үбһэ ногоогоо хуряаха
болонобди.

Хүдөөгэйхид үнинэй мүнэ
абанагүй гэжэ мэдэжэ. Ажахы
хүтэлбэрилэгшэ Ц.Ц.Цыренов
арга шадалаараа үбһэндэ
хэрэгтэй юумэнүүдые оложо
үгэнэ. Зүгөөр гүрэн түрын зүгһөө
таряашадтаа гэжэ багаханшье
урьһаламжа үгөө һаань, һайн
бэлэй.

В. ЦЫРЕНДОРЖИЕВА.

МСЫН, ХАМТЫН ГЭНГҮЙ...

хоёо эхэлээ. Тус нэгдэл
үбһэндэй 30-аад бригадагай,
тэдэнэй дунда дүрнэл ехэтэй
звенонуудыг даагшадые
дээнгэлүүхэгүй, энэл хэмдэнь байлгаха гэжэ шийдхэгдээ.
Эрхүүтэй гидрокаскадай хүдэлмэрини хойноһоо хамтын хиналта
тойтоохо гэһэн шийдхэбэри абгаа.
Тус Хэлсэе зүбшэн хэлсэгдэ Буряад Республикын Президент
А.В.Потанов хабаадалсаба.
Хэлсэндэ гар табигһанай удаа тус комиссин зүблөөндэ
хабаадаһан пресс-конференци үнгэргэжэ, журналистнуудай
асуудалнуудта харюусанһан байна.

ноосрэлдэхэ ха юм.
Эдэ үдэрнүүдтэ хизаар-
лагданги харюусалгагай 4
пүхэсэл (ТОО) болон
таряашадай 30 ажахы үбһэ
сабиалага, хуряалгадаа жэрдэри
ороод байна. Тусхайлбал,
сабиалан найжаруулаха хэрэгтэ
олохон жэлдэ хүсэ шадал,
мэргэжэлэ зориулан Даша
Чоймшолович Батомункуевай
даадаг, мүн һубай мал
харууһадаг "Хара шуги" гэжэ
пүхэсэлэй (хүтэлбэрилэгшэ
Чимит-Рэгзэн Тугуатуров)
звенонууд, мүн адууһадай
пүхэсэл (ахалагшань Баир
Санжимитынов) үбһэндөө
ороһоор хэды хонобо.

Эдээн сооһоо адууһада
түрүүлэн үдэрһөө мүү бэнээр
хүдэлжэ байна. Эдэнэр
Могоохоной сабиалан дээрэ
түрүүлэн 20 гаран гектарта үбһэ
улаагаагад, 200 шахуу центнер
үбһэ хүрнүүдэ. Тийхэдэ Д. Ш.
Батомункуевай звено Ганшата,
Жэбхээрэн гэхэ мэтын
га зарнуудай 300 шахуу гектар

сабиаланда һаянагай гараад
хүдэлнэ. Ч.Р. Тугуатуровай звено
түрүүлэн Шара-Жалгын
сабиалангай ногоо сабилажа
захалаа. Эдэ звенонуудта 8-9
трактор, 13-15 хүн хүдэлнэ.
Бүри һаянай таряашадай
ажахынууд (айлнуудынь тээл
даа) мори уһаа, бага зэргэ
маншна, техникэе, гар зэр
зэмсэгтэ абажа, баһал үбһэндөө
гаража захалба. Хамтын ажахын
үгы болгодоод байхада, бээ
даһан пүхэсэлнүүд гү, али
фермернүүд тус бүридөө
аймагай захиргаантай,
корпорацинтай хэлсэ баталжа,
эдэ хоолой урьһаламжаар мүнэ
абаад, хэрэгтэ бүтээнэ.

Бүхыдээрэ энэ жэлдэ манай
эндэхи сабиаланнуудай ногоон
мүү гэх эрбэнэ, һайнаар, доон
дутаангүй сабилажа, хуряажа
шадаа һаа, дунда зэргээр
гектарай 10-12 центнер үбһэн
сохом абтахаар.

Ц.Д. ДАМБАЕВ.
Хэжэнгын аймаг.

Уншагты, танилсагты:

2 - дохи нюурта. Адуун
һүрэгтэ олоһоруулаа. М.
Намжилов: "Хүдэгий жолоо
хүдэр гартэ". Зун — һүрэй
дэлгэрхэ хаһа. Н. Юрчик:
"Һаалия дээнгэлүүхые
оролдоно".

3 - дахи нюурта. Ц.
Гоноров: "Алтан одото ажалай
баатар" — зураглал.

4 - 5 - дахи нюурнуудта.
Һарадаа ного удаа гаража байдаг
"Буян".

6 - дахи нюурта. Хойто зүгэй
арадуудай ажабайдал. Э.
Ярневская: "Буряад ороной
эвенкнүүд" Агуу Илалтын 50
жэл. Г. Догданов: "Һүрөөтэ тэрэ
январь".

7 - 8 - дахи нюурнуудта.
Буряадай радиогой,
телевидениин програм-
манууд Спорт.

АМЖАЛТА ХҮСЭЕ!

Һаяхан мэдэжэ дуушан,
"Сагаан һара" гэжэ
конкурсын лауреат Намгар
Лхасаранова Алма - Ата хото
ошобо.

Тэндэ июлиин 20 - һоо
"Голос Азии" гэжэ конкурс
эхилээ юм. Тус конкурсдо
Н.Лхасаранова хоёрдохи
жэлэе хабаадалсана гэһэнэ.

Тэрэниие "Мотом" фирмэ
мүнгөөр хангаһан байгаа.

Нютагайнтаа басагандэ
амжалта хүсэе!

Е.ЦЫБЕНОВА.

ЛАУРЕАДАЙ НЭРЭ ЗЭРГЭДЭ ХҮРТЭБЭ

Һарадын дуу
гүйсэдхэгшэдэй бүхэроссин
хоёрдохи фестиваль һаяхан Тыва
Республикын нинслэл Кызыл
хотодо дүүрбэ. Хакас, Буряад,
Саха (Яхад) болон Тыва
Республикануудай, Сибирь,
болон Алас-Дурна зүгэй
областьнуудай, хизаарнуудай
иратуу найхан хоолойтой хүбүүд,
басагад энэ фестиваль-
конкурсдо хабаадажа, ород
болон бусад арадуудай эстрада
дуунуудыг гүйсэдхэн, мэргэжэл
шадабаряа дээнгэлүүхэн байгаа.

Буряадай гүрэнэй "Байгал"
ансамблиин дуушан Жаргал
Бадмацыренов энэ конкурсдо
хабаадажа, республикынтаа
нэрэ хүндые хамтаалхадаа,
гурбадахи һуури эзэлжэ,
лауреадай нэрэ зэргэдэ хүртэбэ.
Энэнь манай уянгата найхан
хоолойтой артистын ээлжээтэ
амжалта гэһэнэ. Тэрэ үнгэргэнэ
хабар Монгол орондо
үнгэргэгдэһэн дууһадай
конкурсдо мүн дэ
амжалтатайгаар хабаадаа
һэмнай. Гадна тэрэ Сагаан һарын
болон Буряад ороной мэдэжэ
дууһадай шангуудта хүртэхын
түлоо үнгэргэгдэдэг дууһадай
конкурснуудта дэргүүр һуури
эзэлжэ, бэлиг шадабаряа мүндөг
байна. Тини саашадаа бэлиттэ ий
дууһандаа үшоо ехэ амжалта
гуйлахыень үрөө.

Манай корр.

Адуун
хүрэгөө
олошоруулая

дүүргэжэ ерэнэн жэлдээ,
механизатораар хүдэлхэн хүм,
гэжэ Александр Викторович
бага энеэбхилэй хэлэнэ.
Тэрэнэй эсэгэ, Виктор

болохо. Юрэдөө, уйдаха саг
байхагүй. "Адуун яаһаха юм,
тала дайдын уужамда зүндөө
бэлшээд ябаа гүбэ. Тэдэниие
үдэр, хүнигүй манахаг адуу ха
бэшэ, адуушад хүрэгөө хаа-яа
эрбээд лэ, гэртээ амаржа хэбтээ
аабза", - гэхэ мэтээр зарим зон
хэлсэдэг.

Эдэмнай данше тиимэ бэшэ
даа. Оройдоо харууһагүй,
зүндэнь орхижорхихо мал гэжэ
байдаггүй. Гансахан шино,
баабгайһаа эхилээд, хулгайшад
хүрэтэрөө адуунда хоро хүргэхэ
юүмэн олодоод лэ байхал.
Тиигээдше бусад малай
илангаяа үбэлэй хүйтэндэ газар
байлгагдажа эдээлүүдэгдэхэдэ
адуун жэлэй ямарше сагта
хээрэ, ехэнхидээ ой хүбшэ
газарта, хада уулын хоорондуур
бэлшээгдэнэ ха юм. Энээн
дээрэнээ харууһанайнь
харюусалга ехэ, ажалынше
тиимэ хүнгэн бэшэ.

Нүгөө талаараа, Александр
Иванович, тэрэнэй нүхэдэй
ямар адуушад байһаниие
үйлэдбэриний үрэ дүнгүүд
яһалал эсээр харууһа гэхээр.
Нүүдэй хэдэн жэлдэ эдэнэр
зуун гүүн бүхэниһөө 70 - 80 унага
алгадгүй абажа түлжүүнэ.
Жэпээхэдэ, үнгэрэгшэ жэлдэ
хүрэгэйиһөө 160 гараг гүүдхээ
139 унага абажа, томо болгоо
юм.

- Мүноо хүрэг тусгоо
350 толгой адуутайбди.

юүгээрэ илгаатайб?
- Эдэмнай тиимэ томо
бэшэше һаа, яһала сула, саб
гэмэ шамбай бэстэй, үнэ
нооһоор үдхэн, дэлһэ
һамбайгаар һайн, нилээн шэрхи
адуун юм. Минии һанахада,
хүрэгөө шэрхи һайн
болгохоннай гээд, аяар холын
Яхад оронһоо ондоо үүлтэрэй
адуу асаржа үсхэбэрилэнхаар,
өөбэдһиһөө шотагай үүлтэрые
һэргээһэмнай дээрэ. Буряад
үүлтэрэй адуунай мяханше
шанараараа һайн гэжэ зон
хэлсэдэг, - гээд, А. В. Иванов
хэлэнэ.

Иигэжэ бодонойхидой
жэпхэни шотагай үүлтэрэй адуу
үсхэбэрилжэ байһаниие ехэл
һайшаалтай гэхээр. Мүноо
ахалагша адуушантай хамта
баһал үнийнэй эндэ хүдэлжэ
байһан Иван Иванович
Болгучев, залуу хүбүүд Николай
Яковлев, Владимир Мисюркеев
гэгшэд адуу манана. Эдэнэр
зүнийнэй хүрэгөө Хүнтэйи
талын захаруу, ой хүбшэ
газарта байлгадаг юм. Мүн
хабартаа, намартаа тэдэнээ
бэлшээдэг газартай. Үбэлдөө
адуун хүрэгөө тосхон һууринда
дүтэ асаржа байлгана, жэжэ
даагадые, хүсэ шадалаар
һулашаг гүүдээ дулаан байрада
байлгана эдээлүүдэг байна.

- Бидэ адуундаа, мориштоо
эдоулхэ үбһэ өөһэдөө сабшажа
абадагбди. Манда 100 гектар

ХҮЛЭГЭЙ ЖОЛОО - ХҮДЭР ГАРТА

Тэрэн Абан Гэсрэн 1000
жэлэй ойи ехэ найр наадан
соогуур Богдо хаанай роль
гүй эдхэнэ республикын суута
бүхэ Илья Гармаовай хатарша
хара мори унаад, яларма
тодормо хубсаһа, хуяг зэбсэгтэй
олон зоной урдуур һайбар
жороо табиудулан ябахыень
хаража урмаһаа һаабзабди.
Үргэн сээжэтэй, үндэр томо
бэстэй энэ хүниие харахада,
ёһотойл үльгэрэй баатар гэхээр
һэн.

Тэрэниие хаража һуухадаа,
баһа нэгэ хүниие һанаандаа
оруулаа бэлэйб. Үнгэрэгшэ
хабар республикын адуунадай
суглаан дээрэ Баргажанай
аймагай Бодоной таряашадай
ажахынуудай нэгэдэлэй
адуушан Александр Ивановтой
уулаа һэм. Тэрэ бэсэр нилээд
үндэр, сохом лэ хоёр метртэ
дүтэ ошохоор, дала мүрэ, сээжэ
багынь гайһар томо даа. Юрэдөө,
тэрэ домогто хэлэгдэдэг Илья
Муромец баатарай хубсаһа, зэр
зэмсэг энэ хүндэ
үмдэхүүлжэрхөө, томо
мориень, унуулархөө һаа,
һүрөөтэйхэһөөр лэ харагдаха ха
гэжэ һанажа байгаа бэлэйб.

Тэрэнтэй һайса дадажа
хооролдоод байхадаа, зугааһи
нигэжэ хэлэбэб:

- Хүлисоорейгы намайе. Та
арбаад жэлдэ адуушан ябанаб
гэнэт. Нимэ баатаранг томо
бэстэй хүн ямар мори унадаг
юм? Түбһэн жаа-жуу мори
даахагүйдоонше болохо ёһотой.
Таи шэнги хүн томо трактор,
машинадаа һуугаад ябахад,
таараха бэшэ аал?

- Нэгэдэхээр, хүниие
даахагүй мори гэжэ хаана
байхаб даа? Бигнай хүншоонше
үлүү томо хүн бэшэбди.
Хоёрдохоор, би дайрадаһан лэ
мори унаад ябаһааб. Балай
даажа ядадаггүй. Харин
трактор, машина тунша хэлхэ
болоо һаа, сэрэгтэй алба

Яковлевич Иванов шотагаа 15
жэлдэ адуушанаар хүдэлхэн,
бүхы Баргажанай аймаг соо
бэрхэ энэ һалбари тунша олон
юүмэ мэдэхэ, шадаханые
хүнүүдэй нэгэн байгаа. Бүри
далаад-наяд онуудта тэндэхи
суута адуушан Павел Евсеевич
Стенановтай хамта тэрэнэй
нэрэ яһалал дурдагдадаг һэн.
Эгээл тиимэһээ 1986 ондо
Александрайше эсэгыншээ, мүн
Владимир ахынгаа хажууда
адуушан болоһониний
гайхалгүй байгаа.

- Анханһаа адуу мориңдо
аргагүй дуратай байһан хүм.
Эсэгыншээ адуушан байхада,
үншөө үхибүүн ябахад, хооло
мориень унаад, нилээн
гүйлгэхэн, адууень эрехэхэ,
туухаш. Үшоо эмниг мориные
һургажа туршахан. Тиигэһээр,
нүүдэй һүүдэ адуушан боложо
һалааб, - гэжэ тэрэ хоорэнэ.

- Үнэндөө, залуу хүндэ
жэлэй дүрбэн сагта адуунай
хажууһаа һалангүй байхань
хашартай бэшэ гү? Жэпээнь,
автомашинан жоошон ябаа
гү, али ядахын сагта моортэй
тракторта хүдэлөө һаа, холуур,
дүтүүр гүйлгэхэдэ, һотин ааб
даа, - гэхэдэм Александр
Викторович, нигэжэ хэлэнэ:

- Сэхыень хэлэхэдэ, адуун
хүрэг гээһэмнай бусад мада
орходоо ондоо, тусгаар
харууһантай амтад ха юм.
Эдэмнай ута хүлтэй, харууһагүй
орхёо һаан, хаанашые һүнн,
үдэр соо хэдэн арбаад-хорбоод
модо холо ябанаха, талха
таряанда орожо, һүүд хэхэдээ

Тэдэнэйиһэн 311-ниинь томо
адуун, бэшэниинь энэ жэлэй
унагад. Баһал гол түлэб буряад
үүлтэрэй, мүн ородой хүдэр
томо үүлтэрэй 11 азарга бии.
Бидэ урда жэлүүдтэ элдэб
үүлтэрэй адуу үсхэбэрилдэг
һэмди, хүрэг соомнай орловско
хатарша, буденновско гэхэ
мэтын үүлтэрэй азарганууд
табигдадаг байгаа. Иигэжэ олон
ондоо үүлтэрэй адуу зэргэ
үсхэбэрихэдэ, балайные һайн
бэшэ. Унагад хүрхэй олон
абтадаг һэн. Юуб гэхэдэ,
яагааные һаа, манай шотаг
республикын урдуурхи
аймагуудта орходоо, нилээд
шэрүүн улариатай гэжэ
тоологдодог, хойто зүгтэ
оршоно гээһи, - гэжэ
Александр Викторович
хоорэнэ.

-Тэрэ гэнээр гол түлэб буряад
үүлтэрэй адуу үсхэбэрилдэг
болоо гээһи гүт? Мүноо хүрэг
соотнай тиимэ адуун хэр олон
бэ? Энэ үүлтэрэй адуунай
гүүдэнь хэр унага барисатайб?

Энэ асуудалда адуушан
нигэжэ харюусана:

- Буряад үүлтэрэй адуун һайн
лэ гэжэ һананаб. Эдэмнай хэр
уһаа хойшо газар дайдыһаа
байгаалида уг унгараа, шуһа
мяхаараа дадаһан, олон зуун
жэлэй туршада шотаг зоной
шэлэжэ абаһан үүлтэрэй адуун
гээһи бэбэ. Тиимэһээ муу байха
арганы үгы.

- Мүноо бүхы республика
соо сэбэр буряад үүлтэрэй адуу
мориң тон үсөөн лэ ёһотой. Энэ
үүлтэрэй адуун бусадһаа

сабшалан үгтэнхэн. Жэл
бүхэндэ тэндэһээ 1200 - 1300
центнер үбһэ абагшабди.
Үбһээ сабшаха, хуряаха,
зоохэ, бусад ажалааные хэхэ
МТЗ түхэлэй хуушан
трактортайбди. Косилка,
тармуур бии, - гэжэ Александр
хоорэнэ.

- Адуун хүрэгтэй ашаг
үрэтэйгоор, олзотойгоор
үсхэбэрилэгдэхынь тула энэ
һалбари һайн шанартай мяха
худалдаха, гаргаша багатай
гэгдэдэг мори унаа үргэноор
хэрэглэхэ ёһотой ааб даа. Энэ
галаар танай ажахы ямар бэ?
гэжэ асуухада, тэрэ нигэжэ
хэлэнэ:

- Бидэ хүрэг сооһоо жэл
бүхэндэ 40-50 толгой тарган
адуу мяханай комбинадта
тушаадагбди. Саһадаа
мяханда худалдагдаха адуунай
мяханг сула байхынь тула
хүдэр томо бэстэй владимирска
үүлтэрэй азарга хүрэгтөө
табижа эхилээбди. Тиихэдэ жэл
бүхэндэ 10 гараг эмнигүүдые
һургажа, унаатай мориң
болгоод, фермэ, гүүртэнүүдтэ
үгэнэбди.

Тобшолон хэлэхэдэ,
юрэдөө, Бодоной нэгэдэлэй
адуун ёһотойл нимэ
найдамтай хүнэй хүдэр бүхэ
гарта үсхэбэрилэгдэнэ. Иимэ
хүн хүлэгтэй жолоо алдахагүй
байха.

М. НАМЖИЛОВ.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: А. В. Иванов.
С. БАЛДУЕВАЙ фото.

Зун- ДЭЛГЭР НААМ ДЭЭШЭЛҮ ОРОЛДО

Зунай адуу
туруушын
үнгэршээбэ.Эртнэ
удаа хүйтэни
туруушээр бэл
ногооной ург
бангаа.

Кабанскын
Хяагтын
тэжээл худа
арай шамай
дээрэ гарга
ямар һүн гарта
һаалиныше д
даа.

Ушар
тэжээлэйнгээ
үнгэрэгшэ үб
ондо ороһон
шадал оро
адуулагшад
малнадай н
оролдосо хэрэ

Май һарын
"Прибайкале"
хүдөө ажахын
хамтаралай
зуһаландаа зө

Адуулагшад,
хүдэлмэри
урагшатай һайн
тулада саани
хубилгаа. һүн
малай тэжээл
гээһи. Тиимэһээ

тэжээл малдаа
болгон эдоулхэ
ажахынууд эгээ
газарнуудтаа пр
урга малнууды
тарихан юм.
таряанайнь ург
хаанагүй һайн.

Районной малша
боломжонуудаа
хэрэглэн, залхуу
хүдэлжэ, нийтин
ашаг шомые дээш
гээһи. Үнгэрэгшэ

һаанан һүсэ хад
хүргэхэ түхэ
эмхидхээгүй ү
олохон ажал
хохидолдо ороһон
тоодо "Прибай
колхозойхидые. И
Зырянскын хүдөө

и р е д и р и я
коллективүүдые
болоно.
Мүноо эдэ ажа
малнада - урдан
алдуунуудаа да
һаалина дээшэлү
оролдоно.

Н

УДМУРТИДА МИХАИЛ КАЛАШНИКОВЫЕ ХҮНДЭЛДЭЙ

Буу зохёодог суута
М. К а л а ш н и к о в
Удмуртида 1994 оной
эртэл мэдэжэ хүн гэжэ

мэдэргэдэбэ. Энэ үндэр нэрэ
зэргэдэ хүртүүлэгдэхээр
дэбжүүлэгдэнэ мэдэжэ 11
кандидадан дундаһаа

Михаил Калашников бата
найдамтайгаар илажа гараа.
Тэрэндэ энэ ушараар
зорюуга барлагдаһан

Хүндэлэлэй
барюулагдаба.

ИТАР-

хүнхэрэнхид ердэг бэлэн. Дашадондог хурахадаа божгортой, үзвэл дуулаанаа хэдүүсаттай байжа, хооно нойгооринье ябахан наа, долоодохоо тэсэмгэнээр нэгэнэй тухай дүүргээд үншөө Ага ерэжэ, арбадахид дүтэжэ ябатараа, хубсаа хунар, хоол хошын хэлсэгтэй байһан дайнай һүүдэй жэлүүдтэ саашадаа хуралсааа үргэлжэлүүлхэ аргагүй болоходоо, гэртээ бусаад, эжытээ үншэндэ хамбалсааар байгараа армиде абтаһан намтартай.

Сэрэгтэй албанһаа гурбан жэл болоод ерээд, баһаа колхозойнгоо фермдэ эжыдэ хамбалсажа байгари, нэгтэ конторо ерэхыень захяа дуулганаа ха. Тэрэ үедэ түрүүлэгшэ байһан Р. Гармаев гэжэ хүн хубууе хажуудаа дуудажэ һуулаад, хэлэһэн байгаа:

— Бидэ шамайе мада бэрхэ, шударгы шадамар хүн гэжэ адаглажа байнхайбди. Юрэдөө, хургуулида эльгэхэ гэжэ шийдээд байнабди.

Хайнаа заруулахам ааб гэжэ сэдхэхээр эрхэн Дашадондог нимэ дурдахал огто хүлэгээгүй байһан тула халта гэдхэн татаад, аманһаа аан гэжэ арга гарангүй ойро зуура зогсоһоо.

— Эжытээ хооронд хуудон даа, юун гэхэ байгаа хаб? — гэжэ уг-маг гэхэдэнь, түрүүлэгшэ балай табяад орхихоор бэлэ янзатай байба.

Гэртээ ерээд, намда нимэ дурдахал ноёд оруулбал гээд эжыдэ гэнтэ хэлэхэдэнь:

— Одоол онын хурахаа.

сүлоогүй ябагддаг саг байһан даа. — гэжэ Дашадондог Цыденович нэгтэ бэлэ дурдан хооронд.

Эндэ дэбэргээгүй, тон лэ тнигэжэ ажалладаг, хүн амитаһан харюусалгаа шаптаар мэдэрдэг үе байһан ха юм. Оройдоол 50 гаран түхэриг салиттай, намарха шархаахые ой ухаандаа оруулхагүй ябаал даа.

Энэ хүүдэмэридоо аяар долоон жэл туйлаад байхадаа, дүрэ шадабари һайнтай, бэрхэ мэргэжэлтэ гэжэ магтуулаг болоо.

Колхозой хонин хүрэг үдэхэнь бүри түргэдоод, хониншод дутадаг байгаа.

— Хүүгэднайше томонууд болохонь, хоолохо, хубсаха, хургуули һударта хураха хаһань ербэ — мада гарахамнай гү даа. — гэжэ һамган Дашимадаа дурдаха бэлэй.

Хаданда ерэхынгээ урда тээ Шандамида гэртэхингээ мада хамбалсажа, хүншо гартахгүй шадалтай шамбай бэрхэ гэжэ хүнхэрэйхидтоо мэдэжэ болоһон, тэрэ үедэ һаалиһан байһан һамганинь хэлэбэ:

— Туйлнал бээбди, ноёдой габиша юм һаань, туршяа. Хүнэй хойно гараһаабди гэжэ балай һанаагүйб даа.

Жаран табан оной намар арай бохон хууһан ажалһаа сүлоолууһан Дашадондогтон Сүүгэхэдын нэгэ добын эбэртэ бүүса түхэжэ, зуһаг хонидые даажа абаад, үбэлжондэ ороо һэн. Зунинь яһала хүрэхэ үбһэ, хоол тангылһан залуу хониншод нэнэ ажалдаа дадажа эхилээ

мэдээгүй. Өһөдоол улаан гараара туйлаа.

Ябаһан хүн яһа зууха гэдэг сэрэн үгэ дэмы байгаагүй. Жэһһээ жэлдэ дунгуудын дээшэлһээр түрүүшээр шотагтаа, баймга район, округ соогоо суутай, солотой бол ю һэн. Зуул эхэ хонин бүриһөө 115 хурьга алдангүй абажа, түрүүшынгээ табан жэлые түгэсхөө бэлэй. Удаадахи жэлүүдын бүри амжалтатай байжа, зуун гунтанһаа буухаа болонтоо һэн. Хооно дээрһиний дээшэлдэ, дүтэ наана зэргэшэхэ зон үсөөн болоо.

Хүнше ажалаарнь сэнгэдэ гурим дэмы бэлэ байһан гээшэ. Дашадондогтоние обборонгүй гараха аргагүй байгаа ха юм. Гүрэн турьн шан хайрануудта зууршалагддаг болоо. "Ажаддаа шалгарһанай тудоо" медаль, Октябрин Хубисхалай, Ардуудай хонин барисанай орденууд таалын малһанай үбсүүндэ ялараа. Дээрһин эхигүлоолгын бүриддэдэ һунагддаг байгаа.

КПСС-эй обкомой, окружкомой гэнүүнээр, шотагай Советүүдэй дунтадаар дэбжүүлэгдээ, орон дотор үншэргэгдэһэн сүгала хураамнуудта хабаадаа. Тэрэ тоодо партиин XXVI съездын делегадаар зууршалагдаа.

Дашима Шайдановна хүрэхын хубидаа хундэдэ хүртэлсэхэй хүн Тэрэ Ажалай Улаан Тугай ордентой, Шармайхыса оромдог бээрэ шүлтээ заримдаа абтажа, шандаһанайнгаа шангые мэдэрүүлжэ охдог байһан шан хайранууд һэн.

Хүн гээшэ туйлаһанаараа һанаагаа заһаад, урагшаа тэгүүлхэ урма зоригоо мэхөөгөө һаа, холо харайхагүй. Пурбуевтан энээнтэй эбэхөгүй тогтохо зогсохые ой ухаанһаа буруушааха, тоолохо зон юм.

"Хубилаалта", "Шэндэлтэ" гэнэн уряа долунгунуудан дэлгэрхэ бүринь Дашадондог Цыренович улам бүри эршэгтэйгээр ажаллаа.

Пенсидэ гараад, үншөө хоёр жэл хүүдэлөөд, Доржонима хубуунтэлээ бүүсадаа колхозойнгоо хониншод болгожо түбхинүүлээд, хамгынгаа сэнгээр зоонхэй, дангигар гоё байһандаа оронхой, хүншэд аһа эвэнээрэ үндэглэсэжэ амгалан энхэ байдаг ааб даа.

Тээд хахад наһаа үншэргэһэн, хүүгэдэйнгээ хүйһэ хүндүүлһэн атар уужам Сүүгэлээ шүлгэжэ, "Волга" машинадаа һуунхай зурьса табилуулжа ябахань үсөөн бэлэ. Хабтагай Ононой хойто эрээр хазартаяал табилуулахадан гоё һэн даа гэжэ залуугайнһаа дуу гүнгэншоор, хүрнэ байдаг залуу малһадаа зубһан, хүндынь хүлэгдээ, һуудал байдалаарнь һонирхоод бусахадаа, хүлын хүнгэдэһэн, сээжэнь нээгдэһэн шэнги болодог.

Хэрэгтэй болоо һаань, колхозойнгоо ноёдто дурдахал һанамжааа оруулдаг. Мал хараха — ама тоһодохо гэдэг аман сэрэн үгын ёһоор Дашадондогтон яһала хониншод зоригтэй, ядамаргүй, энхэ элүүрүүд һуужа байһан.

Хамаг бээрээ хам орожо бэхижүүлэсэхэн гүрэн турьнгоо һандаржа, задаржа байһанда голхорооһые һаа, байдал заһарна бээ гэжэ батаар найданхай ажалай абарга баатар Дашадондог Пурбуев ажаһууна.

Ц.ГОНГОРОВ.

Зураглал

АМДАРИ ОДОТТО АЖАЛАЙ БААТАР

50 жэл шахуу одоол утахан Ононойнгоо хойто эрээр унатһаа табилуулһаар энэ хүрлэн хүн даа.

Дашадондог Цыденович бага балһанар наһанһаа хойшо хүүдэмэрини хүндэ ашаае шортан дээрээ тээжэ, үри хүүгэдээ тэнжээхын тудоо гансаардаанье һаа, гараа һула табыагүй эжынгээ аһые тэхэриулахэб гэжэ сэдхэхэдэ тангарилаһан байгаа ёһотой.

1934 оной зун үбһэнгэдэй бригадир ябаһан үбгэншын моринной мүр холгоожо, колхозой ажалда хонидол оруулаа гэжэ хардаад, хаатарһан ажалда хаман абажа, оорынь үнжэһэн бага хоёр үхибүүдэйн үлоохшоо гадна хашалан үзүүлжэ. Сүүгэд дасан худар сүлэжэрхинһэн байгаа. Хэдэн жэл үншөөд, юмэнэй халта балартахашуу болоһон хойно залуу эхэнэр үхибүүдээрэ шотагаа бусаһан ха.

Наймагандаа шотагайнгаа хургуулида ороод, дүрбэдэхи класс дүрэгээр тэндэ һураад, һүдэнһан дүрэн бэлэ дунда хургуулин шоби болоһон юм. Мүрбэн, Дондог гэжэ нэрлэһэн монсогор шарахан, шуан, хүндэ эхэ мэхөөгөө үгтоод орхихогүй хубуунэй табдахиде оройе бинше гухайһаа аабзаа. Аяар дала гаран модонной зайе хоёр үдэрэй хугасаа соо тэргэ хахинуулһаар, тэрэн дээрээ мухар хүнжэмүүдээ, замбаатай гүүмагтууддаа тэнхэй

бнше дан ган адаржа, тазар тоһоншоо үдэ гээшэ бээб.

Тнигэжэ Агын ОКШ-гай шоби боложо, малай арганһанай нэгэ жэлэй курсда ороо һэн. Юһөдэхиние түгэхэһэн хүндэ ядаха юмэн байгаагүй. Дүрбэ табан класс дүүргэһэн заримашуудай хажуудаа эрдэмтэй гээшээ тоологдодог хүшинь һэн.

Тэрэнэ дүүргэхэдээ, колхозойнгоо хонингой арганһан боложо, хүндэ гэншын сүмаа сүүмхэ ганзагаланхай бүүсаһаа бүүса хүрэтэр дэншэжэ эхилээ һэн.

Тнигэхэ үедэ малай эддэб үбһэн аюултай бруцеллээ, туберкулээ гэхэ мэтын үбһэнүүд дайрагдаха. Хонин, хурьга тариха ба шэмхэхэ, үгәаха ба үтэшлэхэ, шуһа үһынь абажа шалгаха болоод бусад шаһаг, тоо томногүй олон ажалһаа зайсаха аргагүй һэн.

Хоёр-гурбан үдэр хониншодые эрбэнгүй байһань, гэдэнь "Дондоннай яһан бэ" гэдэхэһээ абан, нэгэ ушар дайрадаһан лэ хүлэжэ ядажа байха. Эгээл тэдэ жэмүүдтэ хонид олоншоржо, анаг нэмэн дээшлэжэ байгаа бэлэй. 40 гаран отаранууд табяад мянган ректарай дэби хэр дээрэ бэлшэдэг һэн.

— Малһадаа эрбэнээр ябатарни, моримни эсшэхэдэнь, нүгөдмөн һэлүүлжэ унаад, айһаа айдда ябаһаар байгари, долоон хоног үншэргэхэ, гэртээ хонохо

бэлэй.

Ябаһые эхэнхидэ адуудын хүсөөр гүйхэ байгаа. Тэрншыннь мэхүүдэлэгүй һэн. Хонидоо намарын эртын түрэлгэдэ өһөдоо гар аргаар үржүүлээд /мэргэжэлтэд хүнше хэлэхэ, урихань һэн гү?/, бүүса хоёргооо дангигар заһабарилаад, хабарын түрүүшынгээ туд абажа эхилээ бэлэй.

Зүүн зуһаг хониншоо дунда зэргээр 95 хурьга абахань бэлэн бэлэ хэрэг һэн. Зүгоор урматай байгаа.

— Хурьгад, нарай нялха хүүдэгдэл адм, заабоо нэмхэл зүүргэжэл байдаг ха юм. Залхуурашгүй, сэгсоонь аргалаад байхада, эдгэхэл даа, — гэжэ хониншод тэрэ үе тухайгаа хоороон соогоо дурдаад абадаг.

Анхантаал малайнгаа харууһа, хооллууаһын алдангүй зоной оролдосодо аһа үрээ үгөө һэн.

Зүгоор жараад-далаад онүүдэй нэлгэһэн соогуур сагай уларил хашаад, хайраад абадаг байгаа: ган гасуур болохо, саһа шуурган барагдахагүй — гайтайхан жэмүүд дайрагдажа, шацдаһаа шүрбөө һунаадаг лэ байһан юм.

Хаганһан булагай һури гараараа гүнзгылажэ, уһандань хүрэтэр малтаад, хонидоо уһалдаг болоһон ушаршые дайрадаһан байха.

Колхозой конторо оножо, энэ, тэрэ юмэ эрижэ, ноёдые боһохо гээшынэ Пурбуевтан

дэлгэрхэ бүринь Дашадондог Цыренович улам бүри эршэгтэйгээр ажаллаа.

Пенсидэ гараад, үншөө хоёр жэл хүүдэлөөд, Доржонима хубуунтэлээ бүүсадаа колхозойнгоо хониншод болгожо түбхинүүлээд, хамгынгаа сэнгээр зоонхэй, дангигар гоё байһандаа оронхой, хүншэд аһа эвэнээрэ үндэглэсэжэ амгалан энхэ байдаг ааб даа.

Тээд хахад наһаа үншэргэһэн, хүүгэдэйнгээ хүйһэ хүндүүлһэн атар уужам Сүүгэлээ шүлгэжэ, "Волга" машинадаа һуунхай зурьса табилуулжа ябахань үсөөн бэлэ. Хабтагай Ононой хойто эрээр хазартаяал табилуулахадан гоё һэн даа гэжэ залуугайнһаа дуу гүнгэншоор, хүрнэ байдаг залуу малһадаа зубһан, хүндынь хүлэгдээ, һуудал байдалаарнь һонирхоод бусахадаа, хүлын хүнгэдэһэн, сээжэнь нээгдэһэн шэнги болодог.

Хэрэгтэй болоо һаань, колхозойнгоо ноёдто дурдахал һанамжааа оруулдаг. Мал хараха — ама тоһодохо гэдэг аман сэрэн үгын ёһоор Дашадондогтон яһала хониншод зоригтэй, ядамаргүй, энхэ элүүрүүд һуужа байһан.

Хамаг бээрээ хам орожо бэхижүүлэсэхэн гүрэн турьнгоо һандаржа, задаржа байһанда голхорооһые һаа, байдал заһарна бээ гэжэ батаар найданхай ажалай абарга баатар Дашадондог Пурбуев ажаһууна.

АМИДАРАЛГЫН ХЭМЖЭЭН ТУХАЙ ШЭНЭ ХУУЛИ

дотор бүхыдэнь, мүн Россия регионууд дотор тус тустань амидаралгын тогтохо гүрим тухай хуули Федерациин Советдэй зүгһор һайшаагдаба.

эжые квартаал бүхэндэ Россия Федерациин Ажалай министерство шотой.

тэжээлүүд хэрэгтэй эдэс хоолой, мүн бусадны эгээл шухала зүйлүүдэй амидаралгын зарим талаануудай үнэ сэнгэй хэмжээг элэрүүлгын үндэһэ һури Эд бараанан, мүн хайнааһан үнэ сэнгүүдэй дээшлэхэдэ, энээн туһаа гэг үргэлжэ мэдэсэжэ, амидаралгын хэмжээн хуонха ёһотой. Энэ шэнэ зүйлүүд гэхэдэ, нэгэдэхэр, федерациин субъект бүхэн дотор

оорын амидаралгын хэмжээн тогтоогдохо, хоёрдохор, олзо оршыншоо энэ хэмжээнһээ бага байгаа һаань, эрхэһэн бүхэн "ядаралгын" тэдхэмжэ эрихэ эрхэтэй.

Энэ хэмжээндэ хүрэхөгүй олзо оршотой хүнүүдэй Россия дотор 35 миллион, эо үсөөн бэлэ һэн туһань, хэрбээ Президентын гараа табяа һаань, шэнэ хуули бөлүүдэн эхэ гаргашатай байхань ойлгогшотой. 1996 оной явһарин 1-һээ хуули хүсндоо оруулагдахаар хараалагдаа.

"Известия" хониншоо абтаба.

ᠪᠦᠷᠦᠶ᠋ᠠᠳᠦ ᠤᠨᠡᠨ

БҮРҮЯАН

Ум Маани Бадмээ Хум

"Буряад үнэн" болон Россия шажантай захиргаанай түс хууданай нэгэ удаа гаралаг.

"ҮДЭР БҮРИИН ДАЯАН БИСАЛГАЛА УНШАЛГА" ТУХАЙ ТИНЛЭЙ БАГШЬ ТАЙЛБАРИ

/Эхинийн 1994 оной июлин 29-нэй, августын 31-нэй, септябрийн 23-най, ноябрийн 30-най, декабрийн 30-най, 1995 оной февральн 28-най, мартын 30-най, майн 31-нэй, июнийн 29-нэй дугаарнуудта/.

БУЯНГА СЭДХЭЛЭЙ АЙМАГЫЕ ДУУДАЛГА (4-ДЭХИ ХЭШЭЭЛЭЙ ТҮГЭСХЭЛ)

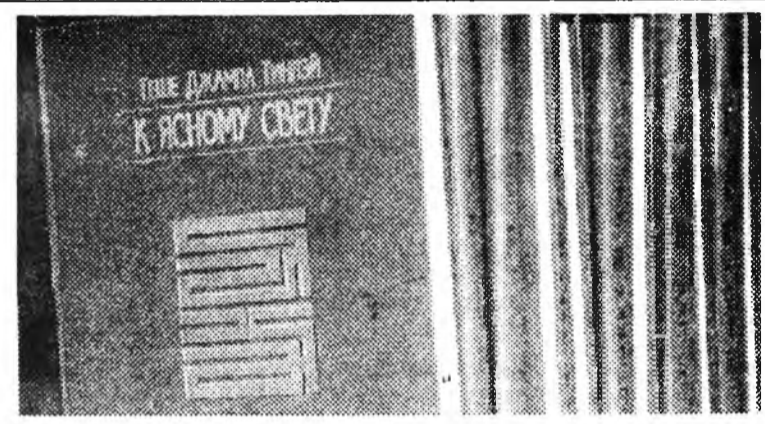
Хосоролгүй хамаг амитанай абарал, этигэл болоод, тэстэцэгүй шолмосой аймаг сэрэгийе Дарагша, Адис Үршоолтэ, Бодото бүхэниие хосоролгүй үнэхөөр Айдагна, Илажа түгэс нүгшэһэн Бурхан нүхэр сэлтэнэртэй энэ орондо оодэ болон соёрхо /"Хосоролгүй"— "тэпегынше орхингүй, бүгэдэнь" гэхэн удхатай—Оршуулагын ажаглаалта/.

"Хосоролгүй хамаг амитанай Абарал, Этигэл" гэжэ Будда Бурхан багшада ханданабди. Юундэ Будда манай абарал болоноб гээдэ, тэрэ бидэниетуйдай хээрнүүдэжэ, энэриэ ха юм. Эхингээ хажууда байһан үхибүүн тэнише амгалан майдэ. Абарал хунгайб гэжэ тэрэ мэдэнэ бнүү. "Тэс гэнэгүй шолмосой аймаг сэрэгийе дарагша" гэхэн үгэнүүд гадаада шолмосуудта бэшэ, бидэнэр бүхэнэй досоохи шолмосуудта хабаатай. Энэмнай манай мунхаг, баршад нүгэдэнүүд болоно. Тэдэниие бидэнэр хоро хүргэдэг шолмосууд гэжэ тоолонобди.

Саашань "Адис Үршоолтэ" гэжэ Бурхан багшада ханданабди. Юундэ? Адис болбоо мууе һайн болгожо хубилгадаг хүсэн гэжэ урдань хэлээ һэжби. "Адис Үршоолтэ" гэхэн үгэнүүд Бурхан багшын оорыгоо хубилгаһанше гэхэ гү, али тэрэцэй оороо нимэ хүсэтэй болоһоние заана гэхэнэ. Тэрэ анхан бидэндэл ади юрын хүн байһан аад, даяан бисалгалай ашаар оорыгоо Бурхан болгоһон гэхэ гү, али адиста хүртэһэн байһа бнүү.

Бидэ булта Бурхан боложо шадахабди. Яагад болохые би хэлэжэ үгэхэб. Тон булангиртай үһа жэшээ болон абаябди. Энэ үһан тандад ади ха юм. Муухай үһа сөбөр болгохын тула. "Муухай үһа сөбөр болгохо арга байдаг юм гү?"—гэхэн асуудал түрүүн табия. "Тон муухай үһа тон сөбөр болгохо тэмэ арга байдаг".—гэжэ буддын шажанай гүн ухаан хоёр мянга табан зуун жэлэй саана харюу саһан түүхэтэй. Муухай сөбөр болгохо арга юундэ байнаб гэбэл, муухай юмэниин гэхэ гү, али булангирнын үһанай мүн шаарта булангир ородоггүй шаарта булангир үһа хоёрые илажа болохо бнүү. Голшухалань гэбэл, илгана олоо арга, онһон түхээрлэгэ хэрэгтэй болоно. Тимэ юмэртэй бол муухай үһа сөбөр болгохо аргатай байхат.

Сэдхэлдэнь, булангиртай үһандад досоонь мунхаг баршад тон элбэг байна. Сэдхэлдэнь

Далай-ламын шажанай түлөөлэгшэ Джампа Тинлэйн Улаан-Үдэдэ уншанан лекцинүүдэй "Тэгээн гэрэл тээшэ" ("К ясному свету") гэхэн номтой танилсуулга үнгэрэгшэ харын 26-да Үндэһэтэнэй номой санда болоо. Энэ Номые Буряадай номой хэблээдэ "Дхарма" нэгэдэл (түрүүлэгшэнь Нимажап лама) хэблүүлээ. Философин эрдэмтэй доктор И.С.Урбанасева энэ зохөөл онос оролдотонһоор лһан заһабарилла. Энэ номые ЗММК-гай дасанда худалдажа абахада болохо. Сэнгынэ - 20 мянган түхэриг.

мунхаг эдхээрэй байһан сага бидэ зоболодэ баршдажа, зүгшэньше мэдэнгүй, һалхинтай үдөөһон гэхэнэ түгэһшэһэн хиндэнэбди. Болхон юмэндэ диилдэжэ, урдахаа нилэхэ аргагүй байһабди. Дотороо хаража шэнжэлээ һаа, булгаал тон нимэ шадада байһанаа ойлгохобди. Юундэб гэбэл, оорымнай түрэл, оорымнай үхэл манай мэддэ бнүгэ ха юм. Эддэб газарта, эддэб дүрэ оложо түрэнбди. һалхинда үдөөһондэл үйлн түрэн тууажа абаһанһан газаргал төрөс олонобди.

Зүгөөр бидэ мүнөө хүсэтэй болохо наһатайбди. Тинлэхээ: "Миний сэдхэл үнэтэ хилэнсөө хохоса аргатай гэхэнэ гү?"—гэхэн асуудал оортгоо табият. Хохоса аргатай һаа, Бурханай Ном бисалгаһанше хэрэгтэй. Хэрбөө сэдхэлдэ нүгэл хилэнсөө аригана аригана хийгээ һаа, эгээл энэ ушартай Бурханай Ном бисалга хэрэгтэй ха юм. "Нүгэл хилэнс мунхаг үрхилэн, шунал хурисал манай сэдхэлэй гүн шаартын бэшэ һон хоншоо тэдэ бүгэдэниие сэдхэлдэ аригана арга байдаг юм",—гэжэ Бурхан багшын гүн ухаан баталдаг. Заримдаа бидэ нүгэл сүхалтай байдабди, харин нүгөөшгүйтай өхэ энэрэл үнэтүүдэ сэдхэл доторнай түрэдэ. Энэ шаар нүгэл хилэнсын манай сэдхэлэй гүн шаартын бэшэ байһанниие гэршэлдэ даа. Хэрбөө мунхаг, нүгэл хилэнсын манай сэдхэлэй гүн шаарта байһанше, бидэ олоо уурлажа, агаархажа, хөмөржө байха баһаа гүбта даа. Энэмнай Хэжэнган саган умрилай гүн шаартын бороо байдах тэндэ оро бороо орожо байха гэхэн жэшээдэл ади ха юм.

Сэдхэлдэ нүгэл хилэнсөө сөбөр хэжэ болохо юм. Тон муухай үһа тон сөбөр болгохын тула сөбөрлэмнэ эвон ондоо олоо

арганууд байдаг. Харин сэдхэл сөбөрлэхын тула бүри олоо арганууд бии. Би гурбан гол олоо арга тухай хэлэхэмни. Тухайлбал, сэдхэлдэ сөбөрлэхын тула оорыгоо орхиго (отречение) бди сэдхэл бисалгаха (бодхичитта), хогоосон шаар (пустотность, шуньята) тухай ойлгоһотой болохо—эдэ гурбан хэрэгтэй. Тэрэнһон гаһаад Бурхан боложо, гэгээрэхэ, боди хотог олохо хүсэлтэй һаа, оорыгоо гэн орхиго, боди сэдхэл үгдэхэ, хогоосон шаарые ойлгохо—эдэ гурбан гол ёһон танай бисалгал бүтээхэй үндэһон болохо ёһотой. Тэрэнһон бүтээл хэхэдэ, нэрлэдэһон эдэ гурбан бүтээлтэй холбоогүй юмэ хэнбди гэжэ ойлгоһотой.

Тоблоһол, Бурхан багша юрын хүн байһан аад, сэдхэлдэ сөбөрлөжэ болохо юм гэжэ ойлгоод сөбөрлэхэ арганууд туһаа бодожэ ахаһан юм. Тинлэнгэрэй ашаар тэрэнэй сэдхэл ариудагдажа, Бурханай сэдхэл боложо хубилаа һон. Өөрынгоо Бурханниие гадаадаһаа олохогүйт. Танай оорынтай сэдхэл Бурханай ариун сэдхэл боложо хубилагдаха ёһотой.

Эдэл ушарһаа Будда Бурхан багшине Адис Үршоолтэ гэжэ нэрлэнэ ха юм биди. Энэ хоёр үгын хэр гүнзэгий удхатайень харана гүбта даа. "Ум Маани Бад мээ хум" гэжэ Зүрхэн тарин уншахада, тэрэ удхаараа "Адис Үршоолтэ" гэхэн холбоо үгэдэ ади ха юм. Бурхан багшын бүхы Номые энэ тарин соо багтаажа болохо. Энээндэл ади "Адис Үршоолтэ" гэхэн холбоо үгэ соо Бурхан багшын бүхы Ном багтаха аргатай.

"Бурханай Ном ойлгожо, гэрэнниие задалан үргэдэхые хүсэбэл, Бурханай Номоор бүхы дэхэйе хунахаг. Харин Бурханай

Номые тоблохо гэбэл, тэрэ танай альган дээрэ багтааха",—гэжэ Багшани намда хэлэһон юм.

"Бодото бүхэниие хосоролгүй үнэхөөр айдагна" гэжэ Бурхан багша тухай саашань хэлэгдэнэ. Буддын шажанай гүн ухаанай ёһоор манай сэдхэл бодото зүйл, үзэгдэл бүхэниие ойлгохо аргатай юм. Зүгөөр мүнөөнэй байдал бүхы үзэгдэлүүдые ухамай шалан хадуужа шадахагүйбди, нон юмэ мэдээд, хуушанаа марганабди. Миил юмэ шууданһанай ашаар "Бодото бүхэниие хосоролгүй үнэхөөр айдагна" болодогүй юм. Бидэнэр үзэгдэлүүдые шэнжэлэн үзэх арга шадалтайбди. Гэхэ зуура халхаһиша, һаад табиган юмниие бидэ гараад эрэнэ. Энэмнай шодонэй нэддэ нэгэ юмэнтэй шалданһанда хадан бнүү. Нюдэн араха шадалтайнь һаа, Хирэ тооһон һаад хэнэ Хирэнь аришааб, тодо һайшаар харада болохот. Тодоор хараха шадал гадаадаһаа бии болоо бнүгэ, тэрэ шодондотнай байгаа ха юм. Имагаал шодонэй шэлэй хирэ тооһо аришаа хэрэгтэй байһа. Тэрэнһон манай ухаанше бүхы үзэгдэлүүдые шэнжэлэн үзэхэ аргатай. Юундэб гэхэдэ, манай сэдхэлдотор Бурханай гүн шаар гэхэ гү, али сэдхэлэй сөбөр байдал оршоно ха юм.

Манай сэдхэлэй гүн шаарын сөбөр, Бурханай сэдхэлэй гүн шаарын сөбөр байбди, тэдэ ямар илгаатай юм? Горгтой хон илгаатай. Манай сэдхэлэй гүн шаарын үнэхооронше сөбөр. Тэдэ мүнөө үедэ сэдхэлдэ үлэ мэдэхэ мунхагта, нүгэл хилэнсөөдэ бариданхай. Харин Бурханай сэдхэл гүйсэд сөбөр байна. Гэхэ зуура манайше, Бурханайше сэдхэлэй гүн шаарын нэгдэнэбди.

Бүхы үзэгдэлүүдые шэнжэлэн мэдэхэ ябадэдэмнай ямар юмэнт һаад болоноб? Хоёр һаад байха. Нэгдэхинь, мунхагтаа, эндүүрэл гэхэ гү, али сэдхэлдэмнай уурхайман уур хилэн, агаархал, шунал хурисал, ундаасхал гэхэ мэтэ. Хоёрдохинь, эдэ мунхаг, нүгэл хилэнсэнуудэй сэдхэлдэмнай үдөөһон сараанууд болоно. Эдэ сараанууд бодото бүхэниие шэнжэлэн шуудаха ябадэдэмнай һаад болоно. Жэпэнь, анги худар чеснок хэбэл, тэрэнниие манай мунхагтай адилдажа болоно. Чесногые тэндэһэ абанһанше хойно үнэрын аяга сооһоо арилхагүй. Тэрэнһон мунхаг хилэнсөө усадаһанше һаатнай, сараанууд үлэнэл ха юм. Тини мунхагтаа усадаһад, сараань орхибол, сэдхэлдэнай бузартай заңдаа үлэнэ гэхэ гү, али үзэгдэл бүхэниие шуудан ойлгоходо һаад болоһон юмэнт үлэнэл ха юм.

8-дахы шадаа хүрэнгиданһаад мунхаг хилэнсөө гүйсэд усадаһанше һаа, сараануудын

һалаадүй байһан бүхэниие айдагна байдаг. Имагаал һаад тодорнуу арилгагдаһанай Бурханай Ном бүтэ хилэнсөө хохоса

Юунэй түлөө хэрэгтэй юм гэжэ хилэнсөө аридаһан бнүү. Тэрэнэй хэлэгдэһон хоёр мунхагтаа һалажа һайн талые аридаһан Бурханай боди хоншоо Булангиртай үһа томо шэрүүнһэ нягта эльһэ шорон шүүрдэдэг юм һуудээр үһан сөбөр хадаа буддын ухаанниие шуудан үндэһо һуури болон үндэһо һууритай бнүгэ шаартай хаана болоод, гадаадаһаа бидэрхэсэ болидаг. Цорон гадаадаһаа олоо сэдхэлэй гүн шаарын гүн шаартай илгэнэ шухаг эрдэнэ гэрэн эрдэнэ гэрэн гүн шаар аналгабал, элгэнэй бэшэ, эхэ хамаг жаргал асарха бнүү.

Эрдэмтэд атомые атомна бомбо атом дотор арга бидэ танай сэдхэл орхоодо, юушэ боломжонуудыи танда бариха болгоһон һураһан, тон залуу Миний шууданһаа бүхы юмэнт ута үдөөһон Агууехэ багшанарта мүнөөнэй хүнүүд түргэн оор шуудан байдаг. Тэдэ мүнөө түргэн оор заажа аридаһан

Тини Бурхан Үршоолтэ, "Бодото хосоролгүй үнэхөөр гэхэн үгэнүүдээр шалтэнэртэй энэ орондо соёрхо",—гэжэ ("Нүхэдтэ эгээр орондо гэхэн удхатай).

Мүнөөдэр буянниие гэхэ гү, али эхэ хамагтаа туһада нимэ бидэ зориулхыстнай хүсэл сэдхэл мунхаг болотугтай, мүн түрэн эхэ хамаг амитанай шадалтай байхамни. Буянгаа юм, Мүнөө зориудаг юм. Мүнөө юунгэһон, яагад Буряа гэжэ мэдэхэ болдо буянниие энэ зориулха болоно.

Б.ДОНН, англн хэлэй оршун Н.БАДМАРИН

БУДДЫН ШАЖАНАЙ НЭРЭ ТОМЬЁОНУУД

Үргэлжлэл. Эхинийн "Буян" хууданай урдахи дугаарнууда

Буддизм в Коре. Корейн хахад арал дээр гурбан гүрэнэй байһан IV зуун жэдэ буддын шажан Солонгосто дэлгэржэ эхилһэн. VII зуун жэлэй тэн багаар гурбан гүрэнэй нэгдэхэдэ, буддын шажан тэндэ түргэнөөр дэлгэрэ. Буддын шажанай ном сударнууд Хитадаһаа ердэг, санаартад мүн э тэндэ бэлдэгдэдэг унарһаань Солонгостохи буддын шажан Хитадай өхө нүдөө үзһэн. Гол түлээ эндэ махаяна, тийн бодисаданарта шүтэлгэ өхөөр дэлгэрэнги байгаа. IX зуунай тэнгэр Солонгосто дэн-буддизм гэдэг Хитадаһаа нэгтгэрэн ороо. Майдари бурхан эгээл өхөөр шүтэгдэдэг байгаа. Мүн Шингэмүни, Абидэ, Арьяа-Баала бурхад шүтэгдэдэг хэн. Буддын шажанай хиндүүд газар эзэмдэжэ байдаг, алба татабаринаа сүлөөлгэдэг байгаа. X - XIV зуунай үедэ байһан Корё гэдэг угай хаан түрэ буддын шажание айхаотараар дэмжэжэ, гэрэнэ өхөөр хүтжэһэн юм. Олон мянган боги буддын шажанууд хэблэгдэе хэн. Гэбэнь тус шажанай дан өхөөр хүтжэхэдэнь дурагүйлхэгнэд бие боложо, Корё угай хаан түрэн түгээхэ багаар эндэхи буддын шажан һуларжа эхилһэн, тийн XIII зуунай тэнгэрэ конфуцианство өхө хүсэ орожо эхилэ хэн. Засаг гаргаабаһан Ли угай хаан түрэ буддизмда дурагүй байгаа. Дасан хиндүүдэй зөөри хуряагдажа, гүрэнэй болгодоһон, харин XV зуунай һүүл багаар шэнэ гэгһэн санаартагай тоо өхөөр хороогдоһон юм. Тийн XIX зуунай һүүл багаар тус шажан өхөөр һаринһан байдалгай байгаа. Японтоной эхэ хэһэн үедэ буддын шажан зарим тэдэ хүтжэбэнь, христиан шажанда орходоо бага нүдөөтэй хэн. Жэлээнь, 1938 ондо ороной 503 мянган буддын шажантанһаа оройдоо 209 мянганһинь ээ солонгосүүд байгаа, харин тикхэдэнь 500 мянган христиан солонгосүүд байһан байна. 1945 оной һүүдээр Хойто Корейдэ буддын шажан үгэ болгодоо хэн. Гэбэнь, тэрэ Урда Корейдэ дэлгэржэ эхилэ. Илангаяа христиан-протестантнууд байһан политикуудые хэлгэһэн буддын шажанта Пак Чонхи гэгһын 60-аад онуудта засагай газар толгойлохон, буддын шажанай ёһотой дэбжэлгэ эхилһэн юм. Дасан хиндүүдэй, буддын шажанда хүзгэлгэнэдэй тоо түргэнөөр ургажа эхилэ. Тийн 70-аад онуудай һүүдэ тус ороной бүхэ зоной 40 процент шахуун буддын шажанда шүтэдэг боложо, протестантизмда хүзгэлгэнэды

холо ахитан байна. Мүнөө эндэ буддын шажантанай тусхай сэтгүүл, сонин хэблэгдэдэг, санаартание бэлдэдэг университет болон хэдэн һургуули бие юм. Тийн Урда Корейн буддистнар тус шажантанай дэлхэйн хүдэлөөндэ улам өхө үүргэ дүүргэдэг боложо байнхай.

Буддизм в Лаосе. Эндэ гол түлээ Тхеравада болон махаяна дэлгэрһэн юм. Лаосой түрүүшын Лансанг гэжэ гүрэнэй корольдо кхмерүүдэй хаанай бэлгэдэһэн Пра Бант гэжэ алтан Буддын байдаг газарын гүрэнэй нислээ болгодожо, Ауан-прабан гэжэ нэрлэгдэһэн юм. 1694 ондо тус гүрэнэй короллин паһа барахада, Лансанг 3 гүрэн болон бутаржа, тэндэ буддын шажан һарнижа эхилэ хэн. 1893 онһоо тус орон Францины колони болгодоһон. 1928 ондо француз захиргаан буддизмые гүрэнэй шажан болгохо гэгһэн тогтоолые дэмжэһэн юм. Тийгээд буддын 3 колледж байгуулагдаа хэн. Эзэн хаанга түрэн унагаагдажа, Лаосой Арадай - Демократическа Республикн байгуулагдаһанай һүүлээр буддизм урдынхидаал адигүрэнэй шажан байһан загдаа. 2.5 мянга шахуу сүмэ хинд болон хүзэгтэй бүлгэмүүдэй 10 мянга гаран гэнүүд бие.

Буддизм в Мьянме (Бирма). Бүри манай ээрын урдахи III зуунай үеэр Энэдхэгэй Апока хаан буддын шажан дэлгэрүүхэ хоёр санаартание ишнэ элгэһэн түүхэтэй. Эндэ байһан хуулан мургэлтэй шилээдхэнэй эсэстэ V зуунай үеэр өнсө оорсэ бирманскэ буддизм мүнхэлһэн түүхэтэй. Авадокитешвара (Арьяа-Баала), Маидари бурхад эндэ шүтэгдэг байһан Энэдхи Паган гэдэг гүрэнэй үедэ нислээ Паган хотодо асари өхө сүмэ хиндүүд баригдаһан, тэдэндэ өхө газар үргэл болон үгтэһэн юм. XIV зуунай үеэр Монголой өхө улсагай Хубилай хаанай олон удаа хэлһэн дабталгын эсэстэ Паганска ишери олон хаан түрэ болон бутараа хэн. Тийн XVIII зуун жэдэдэ Рангун гэжэ нислээтэй бирманскэ гүрэндахин нэгдэгдэн байгуулагдаа бэлэй. Тхеравада гэдэг буддизмын шоглоо эндэ эргэһэнэ дэлгэрэнги байгаа. Удаань 60 гаран жэдэ Бирмын Ангида эзэмдэгдэхэ үедэнь буддын шажантан түргэдэжэ, түргэнэй нүдөөнь буураһан юм. Англин правительствын габиһан шотагай засагаархид христиан шажанда ороо. Гэбэнь бүри тэрэ үедэ (XIX зуунай хоёрдохон хахадга) сүмэ хиндүүд бүхэ Бирмын үхибүүдтэ эхин һургуули болгодог бирман

соёлые боомэйлэн абажа ябаһан байгаа. XX зуунай өхөөр харин эзэмдэгдэхэ сүлөөрхэ тэмсэл буддизмые һэргэн хамгаалха ябадалгай нягтаар холбоодоо. 1948 ондо бөөс даанхай байдалтай болон сасуу премьер-министр У Ну буддын шажанай бүхэ яндаагай хүтэлбэриниен һэргээжэ, шигын байдал шэнэдхэн хубилгалгада буддын шажание эрбхитэйгээр хэрэглэжэ эхилэ хэн. Тийн 1958 ондо буддын шажанта гүрэнине байгуулаха гэжэ байтарһын, 1962 ондо сэрэгэй урбала болгожэ, генерал Не Вин засаг гаргаабаһан юм. 1974 ондо абтаһан правительствын тогтоолой ёһоор, шажан гүрэнһоо амьарлагдаһан, тийн общество дотор буддын шажан өнсө үүргэтэй гэгһэн бодоо буруушаһан байна. Гэбэнь бүри 1977 онһоо правительство болон санаартагай хүтэлбэрилэгшэдыньта холбоотой боложо эхилэ. 1980 ондо зарлагдаһан буддын санаартагай нэгдэхэ бүхэбирмын хуралдаан Не Винэй түрэ засагые хуудтаар мэдэржэ арамнайһан юм. Харин правительство оорынгоо талаһаа буддын шажание харгалзан дэмжэхэ, үзэл сурталыен орон дотор идхан номнохоор бэлэн байһанаа мэдүүлэ хэн. Мүнөө үедэ буддын шажантан 9 һургуулан боложо хубаардаг, мүн 25 мянга шахуу сүмэ хинд, буддын бүлгэмүүдэй 250 мянган гэнүүд бие юм.

Буддизм в Непале. Балдын ороной (Непалай) газарын үни удаан сагта Энэдхэгэй элдэб гүрэнэй бүридэдэ ородог байһан. Тийнһөө Балдахи буддизмын түүхэнь буддизмын дэлхэйн шажан боложо мүнхэлһэн түүхэтэй нягта холбоотон юм. Хойто Балда Лумбин гэдэг Буддын тогтоо шотаг бие. Бүри манай ээрын урдахи 250 он багаар Апока хаанай хүүдэһэн бонгтэй суута баһана Балын орондо бие юм. Мүн тус оршинэ дамжан, буддын шажан Түбэд, Хитад болон Зүүн-Урда Азийн бусад ороноудта дэлгэрһэн байна. Бөөс даанхай Балын түүхэ IV-V зуунай үеһоо эхилдэг. Энэдхэгэй тангратай (ваджраянатай) олон тамараа адан түүхэлэй буддизм мүнэ үедэ Непалада шүтэгдэдэг дэнэр санскрит дээрэ бонгдэһэн буддын шажануудые хэрэглэдэг, гэбэнь тэдэной гол зинин илангаяа өхөөр тахигдадаг. Буда башинь тагаала болгохотой хамта байгуулагдаһан Тхеравада гэдэг буддизмын эгээл хуушанай һургуулине ишнэжэдэг. Амригтанандин байгуулан баһахан түб эндэ бие юм.

Л. Шагдаров (Үргэлжлэлэнь хожом гараха).

Мөөрөөшын Балдан - Брайбун. 1994 оной октябрь

...най Сонгоол, мүнөө
...нын Балдан-Брайбун
...най Сотшон сүмье
...най Буряд орондоннай
...ндо болоһон эгээл шухала
...сүмүүдэй нэгэн болоо хэн.
...дай түрүүшын хамба
...ай Даржаа Заяагайн түбэд
...ар түлээлэн зохёожо
...һан Байгалай үмэнэхи
...тахи түрүүшын дасан
...үхиинэһэн һуури дээрээ
...гаа гүхэл хэлбэрээр
...дэг гэшэ.

...да зунайхидаа
...намжаа - үдэрнүүд
...һон байна. Түрүүшын
...Бакула римбүүшэ
...тэй Түбэдэй, Бурядай,
...той ламанар арамнай
...га бүтээгээ хэн. Энэ
...агада Еши-Аодой
...Монголоо морилһон
...най Жодо римбүүшэ,
...иичини хаарамба, хамба
...һан Чой-доржо лама,
...Брайбун дасанай
...байһан Дамба лама
...хамба лама) болон бусад
...аа бэлэй. Хоёрдохон
...Бакуларимбүүшэ бусад
...тай Жинсрэгэй хурал
...һан байна.

Уран найханай программада
...алгамбичин солистнууд
...Данзанов, Цыпилама
...ева, Баярма Раднаева,
...Бадмацыренов,
...Очгэрэл, Аюр
...һан багтоһон.
...һан сүхрә

дуунаа Дугаржан Дашиев, Дамба Занданов болон бусад хабаадаа.

Буряад барилдаагаар хүсээ турнагнад шуудаг (тусхай бэһэ) уяад барилдаа юм. 1994 оной республикын Сурхарбаанай эрхим абарга Илья Гармаевай хабаадаанье һаа, Ивалгын Алексей Мархаев аха нүхэрөө газардуулжа, дасанай найрай абарга боложо, солобо дуудуулаа хэн.

Н. ДАБАЕВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Бакула римбүүшэ дасанай дубжаан дээрэ; Мөөрөөшэдэ ажануудад 65 наһатай хоншон Нимацу Дашапыловна Бадмаева арамнайлагда ашанартага ерээ хэн; Жинсрэгэй хуралай үедэ.

Авторай фото.

Амгалантын дасан мандаг лэ!

Бэлүүрэй айматай Амгаланта шотаг урдань Хөхюурга гэжэ нэрэтэй хэн. Хөхюуртын дасанда табан томо сүмэ дуган байһан юм. Зүүлжэ - Обор-Үнгоо, баруулжаа - Алтана Хайт гар хүрэтэрхи шотагуудай зиндэлүүд эндэ мургэдэг байгаа. Дасандамнай Ганжуур, Данжуурай дүүрэн сүлгуулбари, бусад ном сударнууд, бурхад олон бэлэй.

Хөхюуртын дасанай шэрээтэн Цэбэгэй Буда (Цыбиков Буда Абидуевич) байһан юм. Тэрэ 1850 ондо Амгалантын Боомдо Абидатан гэжэ айдад түрэн байһан. 1867 онһоо урда орондо һурахаһа мордоо хэн. 1897 ондо шотагаа бусажэ, дасанайнгаа шэрээтэ болоһон юм.

1927 ондо Гүнэг хамба (Агван Доржиев) Хөхюуртын дасан морилоо бэлэй. Тэрэ удаа шотагай Хөхюурга гэгһэн нэрые Амгаланта болгогты гэжэ айдаһан юм гэдэг. Буда амбай Цэрингүү гэжэ бэрхэ оёдолшондо дэгэл оюулжа, Гүнэг хамбада үмдэхүүдэ хэн.

1933 ондо 83-гайдаа Буда лама тушаагдажа, Дэдэ-Удэ асарагдаһан байна. Буудаха гэхэдэнь, бууны аараа хэн гэдэг. Тэрээнгэй сугтаа Гомбо гэжэ нэрэтэй хубараг ябам аһан аад, Буда лама

түрмэдэ оороо паһа бараа, мөрдөхүүлаа һэм гэжэ хожомын шотагаа бус аһан хойноо хэлэ хэн. Буда амбай миний эжын аомндүү байһан юм.

Буда шэрээтэдэ, шотагай бусад ламанарта зориулжа, табан жэлэй баһа субарга баруулаха гэжэ шиндээд, хэрэгтэй хүдэлмэриниен захилаа һэмди. 1993 оной зун Еши-Аодой римбүүшэ ошоожо, субаргыемнан арамнайлаа. Түнхэһоо гарбалтай Сүлтим гэжэ уран дархан субаргымнай түүхэ хэлбэринэ зохёһон байна.

Шотагаймнай залуушуул өхө хүзэгтэй. Субарга барихаяа ошоо гэхэдэмни, Улаан-Үдэдэ һуудаг түрэлэймнай залуушуул шотагтаа һуудаг зонтой хамгаржа, ажалда хабаадаһан юм. Би 11 үхибүүтэйб. Буудал шадал зэргээрэ туһалаа. Пенсидэ гараад, Улаан-Үдэдэ һуунаб. Эхэ хамаг амитанай туһын тула мүнөө Амгалантынгаа дасан һэргээхэ һанаатайбди.

Жүгдэрма ДАШИЕВА.

АГУУ ИЛАЛТЫН 50 ЖЭЛ

НҮРӨӨТЭ ЯНВАРЬДА...

Дэлхийн хоёрдохи дайнда наһа барагшадай дурасхаалай жэлдэ оорынгоо аха, дайнай, ажалай ветеран тухай таанадта мэдээсэхэ хүсэлэнгэй нэм, 1921 ондо Ангата шотагта түрлэн Бадма Эрхитуевич Догданов болоно. Дорно зургаан дүүнэриэ дахуулан ахамнай бидэндэртээ эсэгэ мэтээр тоологдог гээнэ. Арай шамай арба хүржэ шотагайнгаа Хоолой гэжэ газарта нэгдэнэн хургуулида, удаань Хурамхаанай дүүрэн бэнэ дунда хургуулин 5-дахи класс дүүргэн юм. Тэрэнгэйгээ хүүлээр хургуулида ороогүй, колхоздоо элдэб янзын хүүдэлмэри хэдэг хэн ха. Тигэжэ хүүдэлмэри хэжэ, хүүдэржэжэ ябаха үедэнь Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнд эхилнэ хэн.

1942 оной январин янгинама хүйтэн үдэрнүүдэй нэгэндэ Дэрэн нэгтгэһаа гушаад хубүүд гэр бүлэдөө мэгдээ хэлсэн, сэрэгэй албанда мордоо бэлэй. Ахатаймнай хамта ахадуу Гарма, Хаца Чойроновууд, Гарма Рипчингов, Мыжид Дашиев, Сэрэн Улзетувен, Панзэд Митанов, Обхор Дондунов, Натдан Бодиев, үшөө олон хубүүднэй холын аян замда мордохон юм. Эдэнэр Баргажан тосхондоо үшөө олон болоод,

морин шаргаар Байгал далай дүүгүр ябажа, Смедника станци хүржэ ерлэн байгаа. Тэндүһээ Улаан-Үдэ хүржэ, Дини агоншо станцида зургаан баран туршада өлбө хөхэдээ, морин сэрэгэй хуралсал гараа. Тигхэдээ Мөнгө ороһоо асаргаданан эмшнүүддэ хүн үдэргүй хургажа, фронт элэгдэг байһан юм.

1942 оной июнь харын хүүлээр нэгэ зариманиен баруун фронт, нугоодулынш зүүлжэнь эльгэрэн юм. Бидэнэрэй аха Сэрэн Улзетувенгай зүүн гэшнээ эльгэгдэжэ, Сүүгэлэй дасан шадар алба хэдэг хэн. Тэдэнэр эндэ жэл шахуу сэг соо байгаа. Еврей автономито округтой түб болохо Биробиджан хотодо нулемецкой хуралсал гараһан байгаа. Тини 1945 оной август харада Забайкалин фронтын 103-дахи стрелково дивизийн бүридэдэ оруулагданан юм. Эндэһээ саашалхадаа, Манжуурай хилэ дабан, -Ехэ Хингаанай үндэр хада

уулануудай дундуур Хай Чань-Чунск гэшнэ дини Янгонтоной сэрэг тулааһан гэшнэ. Хай Чань-Чунск гэшнэ абаад, эдэнэрэй аян үргэлжэлүүлжэ ябаха дайсан гэнтэ довтолжэ ехэ байлдан болоһон манай сэрэгшэд баатар харуулан тулаадажа сэрэгшэд орден, медаль тэрэ тоодо манай аха габьягай түлөө" мөдэ шагнагданан юм. милитаристнуудтай дайн түргэн дүүржэ, мөндө үлэһэн хубүүднэй харуудда турбал жэлэй албаяа үргэлжэлүүл гэшнэ. Тигэжэ 1948 ондо аха гэртээ бусажа ерлэн табигдажа ерлээр колхоздоо жолоошорк о м о б а й н е р а т трактористтаршье хур байһа. Хүүлэй жэлд наһанайнгаа амар гарааншье наа, М. Очировнатага хонинажа хүүдэлжэ ябана. Дайһаа орден, медальнуудтай ахын үбсүүндэ хүүдэ хүүдэлмэри дээрэ ам харууланайнь түлөө медальнууд нэмжэ ал юм. Эдэ бүгэдэһөө гадна

ажахын ыставкэдэ -М хоёр удаа онгожо ерлэн Мүнөө хани нүхэр Очировнатага 5 үхибур ажалай ариун замда гарна Хайрагай аха Эрхитуевичин Агуухэ 50 жэлэй өн баярай үдэрнэгэйгэ тэмдг үрдингүй, хэдыхэн хо урид наһа бараһанин хур байдаг.

Тэрэ холын 42 оной дайнда мордожо, Д шотагһаа Баруун фронт 30 гаран хубүүд сооһоо Санжиевич Дашиев, Миронтов гэшнэд амиди бусажа ерлэн юм. Эхэ Курскын дүхэригтэ шанга тулаадаатай байлдаанай гал дүлэн мөндө үлэжэ гараха хуб байһан гэшнэ. Эдэ хоёр дайнай хэды хүндэ байһан тухай шотагайн зондо, илангаяа залуу хооржэ хүүдэг юм.

Г. ДОГДАНОВ ажалай ветеран

МҮНӨӨНЭЙ Россия газар дээрэ Хойто зүгэй 29 арад ажаһуудаг. Тэдэниие тоолобол, эвенкнүүд, эвенүүд, хантнүүд, мангнүүд, тофаларнүүд, кедүүд, нганасанүүд, эскимосүүд, чукчанүүд, токагирнүүд ба бусад болоно. 1925 ондо РСФСР-эй ВЦИК-гэй болон СНК-гай тухай тогтоолой ёһоор эдэ арад зондо ехэ анхарал хандуулхаар харалагдаһан байна. Умар юуб гэхэдэ, тэдэнэй хүн зоной тоо тон үсоон, нүүдэл байдалтай дээрлээ тэдэнэй ажабайдал болон ажаһуудалай хабтар хүндэ байгаа бишүү. Имангал тэдэ оро үдхэжэ, вагаһа барижа, агнуури хэжэ, хоолойгоо тэжээдэг хэн. Дээрэ нэрлэгдэнэн тухай тогтоолой ёһоор үсоон тоото арадуудай ажахыг хүгжөөхэ, тэдэнэй ажаһуудал болон соёл болбосорол хайжаруулха хэмжээнүүд харалагдаһан байна.

Мүнөө үедэ Хойто зүгэй арадууд хамта дээрээ 13 мянган хүн гээд тоологдоно. Тон үсоониниё негидальцууд хахад мянга тухай болоно, харин тэдэнэй эгээл олониниё болохо эвенкнүүд 30 мянган хүн юм. Бүхы Сибириин үргэн ехэ Хойто зүгөөр тэдэнэр таранхай ажаһуудаг. Манай Буряад орондо эвенкнүүдэй тоо 2 мянган хүн боложо байна.

Эвенкнүүдтэ зориулагдажа, революцинтурдашье, хойношье олон тоото хүүдэлмэринүүд хэблэгдэ юм. Тэдэнэй тоодо профессор Е.Залкиндын 1958 ондо Улаан-Үдэдэ гаранан "Буряад ороной Россияда нилэлэм" гэһэн ном ороно. Энэ ном соо Буряад ороной эвенкнүүдэй ажабайдал, ород буряадуудай харилсаан харуулагданхай.

Ямаршье арадай түүхын хүгжэмтэ зүбөөр харуулахын тула гансал архивай материалнууд, эринэ, харин этнографини, археологини, антропологини, хэлэ бэлгэ, социологини бүхы хүүлшын нээлтүүддэ хараадаа абажа, тон зүбөөр хэрэглэхэ хэрэгтэн.

Түүхын эрдэмэй кандидат В.В.Беликовэй "Буряадай эвенкнүүд түүхэ болон мүнөө үе" гэһэн монографи Буряадай нинтын эрдэмэй институтта хэблэгдэн гарна. Энэ монографи дотор Буряад Республикын газар дээрэ ажаһуудаг эвенк арадай түүхэ XVII зуун жэлэй тэн хахадһаа хойшо мүнөө үе болотор харуулагдана. Газар уһанай нэрлүүддэ хараадаа абажа, тэдэнэй аман зохёол шэлжэлжэ зүбөөд байхадаа, манай эндэхн тунгус зон гэшнэ Байгал далайе тойроһон газар шотагуудта ажаһуужа байһан гэжэ автор тоолоно. Тэрэ үедэ түүрэг, монгол, тунгус, манжуур арад болон яһатан агуухэ нүүдэлнүүддэ хэжэ байгаа.

Эвенкнүүд гэжэ хэд бэ? Тэрэ үын удаха ямар бэ? Эвенк гэжэ нэрэ тус арад оһөдтөө үгэһэн байна. Энэ үгэ "хүнүүд" гэһэн үдхатай. Энэ нэрэ эрдэмэй хүүдэлмэринүүдтэ 1931 онһоо хэрэглэгдэжэ эхилээ юм, харин

тэрэһнээ урда тэдэниие тунгусууд гэжэ нэрлэдэг байгаа. 3-үн Европын эрдэмэй литературада мүнөө болотор тэдэниие тунгус гэжэ нэрлэдэг юм. "Тунгус" гэжэ нэрын хаанаһаа бин болоһон тухай элдэб һанамжанууд байдаг. Зарим эрдэмтэд Ононой хамнигадые тунгусууд гэдэг юм. Тээд Ононой хамнигадэй асуудалаар шэнжэлгэ хэдэг эрдэмтэн Д.Г.Дамдинов тунгус хамниган гэшнэ хоёр ондоо яһатан мүн гэжэ шэнжэлгэнүүд дотороо хэлэдэг. Зүгөөр тунгусуудай анхан шотагын хадаа Байгал шадархи газар дайда, Манжуурай хойто хуби болоно. Эвенкнүүд тухай, тэдэнэй соёл, ёһо заншал тухай, түүхэ тухай түрүүшын мэдээнүүддэ орода аяншалалтад,

болоһон дээрлээ агнууриа орхихо баатай шахуу болоо хэн. Мүн баһа тинмэ байдал Баргажанай эвенкнүүдтэ тудалдаа бэлэй.

Октябриин революциин хүүлээр эвенкнүүдэй байдал муудажэ, тэдэнэй тоо эрид доошолоо хэн.

Граждан дайнай хүүлээр эвенкнүүдэй харьяата газар дайдада отогоудай соведүүд, хамтын ажахынүүд тогтоогдохон байһа. В.В.Беликовэй монографи соо энээн тухай тогтоолгэрэнгээр хэлэгдэнэ.

Совет засагай үедэ абтаһан олон хэлсээ ябуулаганууд эвенкнүүдэй хүгжэлтэдэ туһатай байгаа. Харин гушаад онуудаар энэ политиканы бурху харгыда орожо, эвенкнүүдэй түүхын

Хойто зүгэй арадуудай ажабайдал БУРЯАД ОРОНОЙ ЭВЕНКНҮҮД

элшэн сайдууд, хасагууд орхихон байдаг. Жэһээнь, граф П.Кроноткиной эрдэмэй хүүдэлмэринүүд соо, хадын инженер Орловой, врач Кирилловэй болон бусадай гэмдэглэмнүүд соо тэдэнэр тухай хэлэгдэнхэй. Совет засагай үедэ эвенкнүүд тухай мэдээжэ эрдэмтэд А.Ф.Анисимов, В.Г.Балицкий, Г.М.Василевич, М.Г.Воскобойников, Е.М.Залкин, В.А.Туголуков, В.Н.Увачан болон бусад бэшлэн байдаг. Буряадай эвенкнүүд тухай А.С.Шубиной эрдэмэй хүүдэлмэринүүддэ

хүгжэлтэ, нүүдэл байдал, ёһо заншал хараада абтахаа болиһон байна.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай үедэ эвенкнүүд бусад арадтай хамта түрэл ороноо хамгаалхаа бодоо хэн. Тэдэнэй олонхиниё эрлэхэг зоригтойгоор дайлагдажа, Эсэгэ оронойнгоо шагнал хайрануудта хүртэнэн байна. Эвенкнүүдэй нүүдэл байдалһаа болиходонь, тэдэнэй ажабайдал тон ехээр хубилһан байна. Тэдэнэр агнууриа орхихон, түрэл хэлсээ, ёһо заншалаа, үндэнэн соёлоо мартһан юм.

Мүн оро үхэбэрилгэ, вагаһа барилга гэхэ мэтэ заншалта ажалнуудһаа наһан эвенкнүүд отогоороо ажаһуужа байдал болон социализм хоёрой хоорондо үлэнхэн байна. Энэ хүүдэлмэри соогоо В.В.Беликов 1960-80 онууд соо эвенкнүүдэй тоогой үргэлтэ тухай хаража үзөөд, "үндэнэн ажалаа эрхилбэл, фийн байдал олгобол, байраар хангабал, соёлой болон медицинин талаар хангабал, эвенкнүүдэй тоо нэмэхэ" гэһэн болодоо хэлэнэ.

Монографингаа түгсэхэдэ автор эвенкнүүдэй мүнөөнэй байдал, тэдэнэй ёһо заншал тухай хоороод, тус арадай нэргэн хүгжээ байһандань эгигэнэ. Мүнөө үедэ манай орондо боложо байһан хубилалтануудай ашаар, түрэн түрэн туһаламжаар эвенк арад хүгжэлгынгоо замда гараха бээ. Тээд тэдэнэй олон юумэн—боогэй шажан, ёһо заншалууд, үндэнэн хэлэн мүнөө үедэ мартгагдаха туйдаа хүрэнхэй. Монографини автор саашадааншье энэ хүүдэлмэриэ үргэлжэлүүлхэ бээ гэжэ найданабди.

Э.ЯРНЕВСКАЯ.

ТҮРҮҮ ДҮЙ ДҮРШЭЛ

Элдэб сортын гурил үйлэдбэрилгын 3 завод, мүн хэлимол тэжээл гаргалгын завод акционернэ "Томские мельницы" бүлгэмэй бүридэдэ ородог юм. 1989 ондо энэ предирити талха татагын үйлэдбэринг дууһан шэнгдэн байгуулаа. 100-гаад шахуу шэнэ тухээрлэгнүүд мүнөө гэрмэ бүхэндэн, годхондохой. Инмэ хэмжээ

ябуулга хадаа жэлдээ 45 мянган тонно гурил үйлэдбэрилхэ арга акционернэ бүлгэмдэ үгэнэ. Энэ тоо Томск областин жэлэй хэрэглэмжын хэмжэһнээ 25 процентиээр үлүүнэ.

Предирити дээрэ хөдөлхөн шэнгдэн байгуулаһаа ламжалан, энде мүнөө олон янзын продукция үйлэдбэрилэгдэнэ. Акционернэ бүлгэм вермишель, маща болон

шэннисиын хүрлэгнүүддэ наймаанда гаргана.

Үйлэдбэри үндэһоорнь хубилгаһанай ашаар бүхы гаргананууддэ 1991 өйһөө бүлгэм орооо түлэһэн байха юм. Мүн һайн дурараа дивидендүүдһээ аргэжа, бүлгэмэй акционернүүд оло оршынгоо 80 процентиен, предиритиһаа техническэ талаарнь хайжаруулгада

зориулаа. Тини 1994 ондо одоол тэдэ түрүүшынгээ дивидендүүддэ абһан байна.

Мүнөө акцинуудай 15 проценти акционернэ бүлгэмэй дирекциин хубида хүртэнэ. Тинхэдэ 700 хүүдэлмэрилэгшэдһөө бүридэнэн коллективгэ — үнэтэ саархануудай 55 проценти, үнэгэрнэ жэлдэ предирити 6,3 миллиард түхэригэй хэмжэһнэй

олзо оршын түлөө гүрэндэ түлэһэн байна. Тинхэдэ 1995 оной тэрэ кварталай дунда акционернэ бүлгэм миллиард түхэриг оршотой гарна.

"ДЕЛОВАЯ СИМФОНИЯ" ООУ

ТЕЛЕВИДЕНИ

Юлиин 31-нээ августын 6 болотор

31. Понедельник

Канал "Останкино"
Телеутро
Новости
Тропиканка
Поле чудес
Семь дней спорта
Мультифильм
В объективе животные
Новости
"Два капитана". 2 серия
Клип - рево.
Иванов, Петров, Сидоров...
Мультифильм
Новости
В эфире ГТРК "Мир"
Отверженные
Звездный час
Шаргалка
Элени и ребята
ТВ - доверие
Новости
Тропиканка
Час пик
Миниатюра
Олимпийский матч
Международного турнира по бильярду
Спокойной ночи, малыши!
Время
Мы
Художественный фильм "Гамлет". 1 серия
Семь дней спорта
Эксплуатив
Время (до 02.15)
Канал "Россия"
Вести
Звезды говорят
Ритмика
Требуются, требуются...
Ключевой момент
Шедьары из провинции
Телегазета
Музыкальный экспромт
Репортажи с мест
Антракт
Мульти-пульти
Бременские музыканты
Милицейская хроника
Вести (до 12.30)
Бурятское телевидение
Жизнь и будни Шалутского
Кожинского завода
Байкал
Курьер
Коктейль
Выбор за нами
Государственный Пенсионный фонд. Социальная защита
Творческий вечер Народного артиста России Саяна Раднаева
Байкал
Унтаахай
"Россия"
Вести
Де-факто
Детектив по понедельникам
Игра на компьютере. Часть 1-ая
Репортер
Безрешуши
Вести
Автомиг
Река времени
Чемпионат мира по автогонкам
Канал "Бурятия"
Программа передач
"Россия"
Детские новости
Праздник каждый день
Мульти-пульти
Вести
Репортажи с мест
Состояние
Из нашего корреспондента
Словидео
Мульти - не купить
Ваша
Устами младенца
"Бурятия"

1. Вторник

Канал "Останкино"
Телеутро
Новости
Тропиканка
Человек и закон
Семь дней спорта
Мультифильм
В объективе животные
Новости
"Два капитана". 3 серия
Концерт классической музыки
Иванов, Петров, Сидоров...
Международный год
Новости
В эфире ГТРК "Мир"
Посмотри, послушай

17.20 Юные дарования.
17.40 Марафон - 15.
18.00 Очень короткие новости.
18.05 Элени и ребята.
18.30 Джэм.
19.00 Новости.
19.20 Тропиканка.
21.10 Час пик.
20.35 Угадай мелодию.
21.00 Тема.
21.45 Спокойной ночи, малыши!
22.00 Время.
22.50 Из первых рук.
23.00 Гамлет. 2 серия.
00.25 Версии.
00.40 Виктория. Фестиваль солдатской песни.
01.25 Время. (до 01.45)
Канал "Россия"
9.00 Вести
9.25 Звезды говорят
9.30 Ритмика
9.45 Требуются, требуются...
9.50 Генеральный конструктор
10.20 Бременские музыканты
10.50 Милицейская хроника
11.00 Вести
11.30 Телегазета (до 11.35)
Бурятское телевидение
17.30 М/ф
17.55 Тележурнал "Селенга". Стихи репрессированных поэтов
18.20 Байкал
18.30 Курьер
18.45 Коктейль
19.00 Проверка (к 65-летию Воздушно-десантных войск)
20.00 Куда идет энергетика?
20.35 Байкал
20.45 Унтаахай
"Россия"
21.00 Вести
21.25 X/ф "Допрос"
23.00 Никто не забыт
23.05 "Подлинный художник, истинный артист, настоящий убийца". Телефильм 1 с.
00.00 Вести
00.25 Автомиг
00.30 Река времени
01.25 Река времени.
01.30 Экран криминальных сообщений
3 канал "Бурятия"
"Россия"
17.00 Программа передач
"Россия"
17.05 Детские новости
17.20 Праздник каждый день
17.30 Старты надежд
17.50 Месяцеслов
18.00 Вести
18.05 Репортажи с мест
18.20 X/ф "Бегство с Юпитера"
18.50 Россия. Объяснение в любви
19.25 Непопулярная тема
19.40 Новая линия
20.10 Л-клуб "Бурятия"
21.00 М/ф
21.20 ТВ-3
21.30 Авоська
21.45 К 65-летию ВДВ X/ф "Черная акула"

2. Среда

Канал "Останкино"
7.00 Телеутро.
10.00 Новости.
10.20 Тропиканка.
11.10 В мире животных.
11.45 Семь дней спорта
12.15 Мультифильм.
12.35 В объективе животные.
13.00 Новости.
13.20 Два капитана. 4 серия
14.30 Конвейер
15.00 Иванов, Петров, Сидоров...
15.35 Пойми меня
16.00 Новости.
16.20 В эфире ГТРК "Мир".
17.00 Домисолька.
17.20 Путешествие в прошлое.
17.50 Фан - клуб
18.00 Шаргалка.
18.05 Элени и ребята.
18.30 Тин - тоник.
19.00 Новости.
19.20 Тропиканка.
20.10 Час пик.
20.35 Угадай мелодию.
21.00 Кинопанорама.
21.45 Спокойной ночи, малыши.
22.00 Время.
22.50 Приключенческий фильм "Ответный ход".
00.20 Версии.
00.40 Магик - шоу.
01.10 Время. (до 01.30)
Канал "Россия"
9.00 Вести
9.20 Звезды говорят

9.25 Требуются, требуются...
9.45 Ключевой момент
9.55 Российское бюро путешествий
10.40 Санта-Барбара
11.30 Милицейская хроника
11.40 Крестьянский вопрос
12.00 Вести
12.30 Телегазета
12.35 Приключения поросенка Фунтика (до 13.05)
Бурятское телевидение
18.00 М/ф
18.45 Байкал
18.55 Курьер
19.10 Коктейль
19.25 Толи
20.15 Новое в медицине Улан-Удэ
20.35 Байгал
20.45 Унтаахай
"Россия"
21.00 Вести
21.25 Санта-Барбара
22.20 Рэк-тайм
22.50 Танц-экспресс
23.10 Клуб губернаторов
00.00 Вести
00.25 Автомиг
00.30 Океан. 5 с. Часть 2-ая
01.20 Река времени
01.25 Экран криминальных сообщений
3 канал "Бурятия"
Программа передач
Канал "Россия"
17.05 Детские новости
17.20 Праздник каждый день
17.30 Чья сторона?
18.00 Вести
18.05 Репортажи с мест
18.20 Бегство с Юпитера
18.45 Площадь искусств
19.15 Торговый дом
19.30 Дальний Восток
20.00 Я - лидер
20.25 Своя игра
"Бурятия"
21.00 М/ф
21.20 ТВ-3
21.30 Авоська
21.45 Программа 02
22.05 X/ф

3. Четверг

Канал "Останкино"
7.00 Телеутро.
10.00 Новости.
10.20 Тропиканка.
11.10 Клуб путешественников.
11.55 Семь дней спорта.
12.25 Мультифильм.
12.35 В объективе животные.
13.00 Новости.
13.20 Два капитана. 5 серия.
14.35 Клип - шоу.
15.00 Иванов, Петров, Сидоров.
15.35 Пойми меня.

16.00 Новости.
16.20 В эфире ГТРК "Мир".
17.00 Мультироллия.
17.20 На балу у Золушки.
17.40 Компьютер.
18.00 Очень короткие новости.
18.05 Элени и ребята.
18.30 До 16 и старше.
19.00 Новости.
19.20 Тропиканка.
20.10 Час пик.
20.35 Угадай мелодию.
21.05 Иннокентий Смоктуновский. Актер, которого ждали.
21.45 Спокойной ночи, малыши.
22.00 Время.
22.50 Москва. Кремль.
23.10 Мелодрама. "Пять углов".
00.55 Версии.
01.15 В мире джаза.
01.40 Время. (до 02.00)
Канал "Россия"
9.00 Вести
9.25 Звезды говорят
9.30 Ритмика
9.45 Требуются, требуются...
9.50 Санта-Барбара
10.40 Телегазета
10.45 Бременские музыканты
11.15 Милицейская хроника
11.25 Торговый дом
11.40 Крестьянский вопрос
12.00 Вести (до 12.30)
Бурятское телевидение
18.05 М/ф
18.55 Байкал
19.05 Курьер
18.20 Коктейль
19.35 Изучаем законопроект. Передача 3-я "Экономика и местное самоуправление"
20.05 Сагай хурдэ
20.35 Байгал
20.45 Унтаахай
"Россия"
21.00 Вести
21.25 Де-факто
21.35 Санта-Барбара
22.30 Джентльмен-шоу
23.05 "Подлинный художник, истинный артист, настоящий убийца". 2 с.
00.00 Вести
00.25 Автомиг
00.30 X/ф "Уик-энд (Франция, Италия)
02.25 Река времени (до 02.30)
3 канал "Бурятия"
"Россия"
17.05 Детские новости
17.20 Праздник каждый день
17.30 Разноцветная призма
18.00 Вести
18.05 Репортажи с мест
18.20 Бегство с Юпитера
18.50 Российские железные дороги
19.05 Карьера

артист, настоящий убийца". 2 с.
00.00 Вести
00.25 Автомиг
00.30 X/ф "Уик-энд (Франция, Италия)
02.25 Река времени (до 02.30)
3 канал "Бурятия"
"Россия"
17.05 Детские новости
17.20 Праздник каждый день
17.30 Разноцветная призма
18.00 Вести
18.05 Репортажи с мест
18.20 Бегство с Юпитера
18.50 Российские железные дороги
19.05 Карьера

19.35 Наука сегодня
20.05 Шесть соток
20.25 Музыка всех поколений
"Бурятия"
21.00 М/ф
21.20 ТВ-3
21.30 Авоська
21.45 Телевизионная приемная
22.10 Галгуламта
22.40 X/ф

4. пятница

Канал "Останкино"
7.00 Телеутро.
10.00 Новости
10.20 Тропиканка.
11.10 Иннокентий Смоктуновский. Актер, которого ждали.
11.50 Семь дней спорта.
12.20 Эксплибрис.
12.35 В объективе животные
13.00 Новости
13.20 Два капитана. 6 серия
14.25 Компас.
15.00 Иванов, Петров, Сидоров...
15.35 Пойми меня.
16.00 Новости.
16.20 В эфире ГТРК "Мир".
17.00 Белый Клык.
17.25 Созвездие Орфея.
17.35 Новая реальность.
18.00 Шаргалка.
18.05 Рок-урок
19.00 Новости.
19.20 Тропиканка
20.10 Золотое поле.
20.25 Человек и закон
20.55 Поле чудес.
21.45 Спокойной ночи, малыши!
22.00 Время
22.50 Камо Грядеши? 4 серия.
23.55 Версии
00.15 Взгляд
01.10 Музобоз
01.50 Время. (до 02.10)
Канал "Россия"
9.00 Вести
9.25 Звезды говорят
9.30 Ритмика
9.45 Требуются, требуются...
9.50 Под сенью липовых аллеи
10.00 Репортажи с мест
10.20 Телегазета
10.25 Санта-Барбара
11.15 Милицейская хроника
11.25 Торговый дом
11.40 Крестьянский вопрос
12.00 Вести
12.30 Бременские музыканты (до 13.00)
Бурятское телевидение
17.30 М/ф
18.15 К Дню железнодорожника
18.35 Панорама Бурятии
19.20 Курьер
19.35 Коктейль
19.50 Криминальная хроника
20.00 Буряад орон
20.45 Унтаахай

5. суббота

19.01-19.52 - Информационная программа "ВЧЕРА, СЕГОДНЯ, ЗАВТРА".
6.12 - СЕЛО ЛИЦОМ К РЫНКУ (на бур. яз.)
6.40 - ОБЗОР РЕСПУБЛИКАНСКИХ ГАЗЕТ
6.45-7.00 - ИНФОРМАЦИЯ, ОБЪЯВЛЕНИЯ
7.22 - МЕСТНОЕ САМОУПРАВЛЕНИЕ КАКИМ ЕМУ БЫТЬ? Беседа с депутатом Народного Хурала республики, начальником Мысовской дистанции электроснабжения ВСЖД г. Бабушкина Н.А. Чебатковым
7.45-8.00 - "РАДИОБИБЛИОТЕКА" Легенда о реке Худан. Автор - Е. Балжирова (на бур. яз.)
8.10-9.00 - Информационная программа "ВЧЕРА СЕГОДНЯ ЗАВТРА".
19.01-19.58 - СТЕПНЫЕ МЕЛОДИИ. Радиожурнал
6. воскресенье
7.22 - ИНФОРМАЦИЯ, ОБЪЯВЛЕНИЯ
7.30-8.00 - КОНЦЕРТ БУРЯТСКОЙ МУЗЫКИ. Из фондов радио
8.10-9.00 - ЛИТЕРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННАЯ ПРОГРАММА "АЛТАРГАНА". Тункинское литературное объединение имени М.Сардаж, новый рассказ Б.Романова, рассказы К.Карнышевич из цикла "Россыпи" (повтор).
9.10-10.00 - ШКОЛЬНЫЙ КАНАЛ "Старшеклассник" - информационно-музыкальная программа. Эдиршүүл

РАДИО
31. понедельник
ПРОБЛЕМЫ ПЕРСПЕКТИВЫ. Беседа с депутатом Народного Хурала республики, членом комитета по социальной политике Г.А. Дожидковой
6.12 - АНОНС. Радиообозрение передач текущей недели.
6.22 - ЗЕМЛЯ РОДНАЯ. Радиожурнал (на бур. языке)
6.45-7.00 - ИНФОРМАЦИЯ, ОБЪЯВЛЕНИЯ
7.22 - РАДИОСТУДИЯ "БИРАКАН"
7.42-8.00 - УТРЕННИЙ КОНЦЕРТ
19.22-19.52 - РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ (выпуск на бур. и рус. яз.)
1. вторник
6.12 - РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ (выпуск на бур. и рус. яз.)
6.40 - ОБЗОР РЕСПУБЛИКАНСКИХ ГАЗЕТ
6.45-7.00 - ИНФОРМАЦИЯ, ОБЪЯВЛЕНИЯ
7.22 - ПРОГРАММА ВОПРОСЫ, ОТВЕТЫ, РАЗМЫШЛЕНИЯ
7.45-8.10 - "ВЕЛИКОЙ ПОБЕДЕ - 50 ЛЕТ" (на бур. яз.)
12.10-13.00 - КОНЦЕРТ ОРКЕСТРА НАРОДНЫХ ИНСТРУМЕНТОВ БТРК
19.22-19.52 - РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ (выпуск на бур. и рус. яз.)
2. среда
6.12 - РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ (выпуск на бур. и рус. яз.)
6.40 - ОБЗОР РЕСПУБЛИКАНСКИХ ГАЗЕТ
6.45-7.00 - ИНФОРМАЦИЯ, ОБЪЯВЛЕНИЯ
7.22 - ВЫБОР. Программа для молодежи
7.47 - 8.10 - НАРОДНЫЙ ХУРАЛ ДЕЛА
ПРОБЛЕМЫ ПЕРСПЕКТИВЫ. Беседа с депутатом Народного Хурала республики, членом комитета по социальной политике Г.А. Дожидковой
6.12 - РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ (выпуск на бур. и рус. яз.)
6.40 - ОБЗОР РЕСПУБЛИКАНСКИХ ГАЗЕТ
6.45-7.00 - ИНФОРМАЦИЯ, ОБЪЯВЛЕНИЯ
7.22 - ПРОГРАММА ВОПРОСЫ, ОТВЕТЫ, РАЗМЫШЛЕНИЯ
7.45-8.10 - "ВЕЛИКОЙ ПОБЕДЕ - 50 ЛЕТ" (на бур. яз.)
12.10-13.00 - КОНЦЕРТ ОРКЕСТРА НАРОДНЫХ ИНСТРУМЕНТОВ БТРК
19.22-19.52 - РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ (выпуск на бур. и рус. яз.)
3. четверг
6.12 - РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ (выпуск на бур. и рус. яз.)
6.40 - ОБЗОР РЕСПУБЛИКАНСКИХ ГАЗЕТ
6.45-7.00 - ИНФОРМАЦИЯ, ОБЪЯВЛЕНИЯ
7.22 - ПРОГРАММА ВОПРОСЫ, ОТВЕТЫ, РАЗМЫШЛЕНИЯ
7.45-8.10 - "ВЕЛИКОЙ ПОБЕДЕ - 50 ЛЕТ" (на бур. яз.)
12.10-13.00 - КОНЦЕРТ ОРКЕСТРА НАРОДНЫХ ИНСТРУМЕНТОВ БТРК
19.22-19.52 - РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ (выпуск на бур. и рус. яз.)
4. пятница
6.12 - РЕСПУБЛИКАНСКИЕ ИЗВЕСТИЯ (выпуск на бур. и рус. яз.)
6.40 - ОБЗОР РЕСПУБЛИКАНСКИХ ГАЗЕТ
6.45-7.00 - ИНФОРМАЦИЯ, ОБЪЯВЛЕНИЯ
7.22 - БУРЯТИЯ В УСЛОВИЯХ РЫНКА. Выпуск подготовлен в Кяхтинском районе
7.45-8.10 - Ежемесячный выпуск программы "БОДИ СЭДХЭЛ" (на бур. яз.)
12.00-13.00 - ЧАС ВАШЕГО ПИСЬМА. Музыкальная программа
19.01-19.52 - Информационная программа "ВЧЕРА, СЕГОДНЯ, ЗАВТРА".
5. суббота
6.12 - СЕЛО ЛИЦОМ К РЫНКУ (на бур. яз.)
6.40 - ОБЗОР РЕСПУБЛИКАНСКИХ ГАЗЕТ
6.45-7.00 - ИНФОРМАЦИЯ, ОБЪЯВЛЕНИЯ
7.22 - МЕСТНОЕ САМОУПРАВЛЕНИЕ КАКИМ ЕМУ БЫТЬ? Беседа с депутатом Народного Хурала республики, начальником Мысовской дистанции электроснабжения ВСЖД г. Бабушкина Н.А. Чебатковым
7.45-8.00 - "РАДИОБИБЛИОТЕКА" Легенда о реке Худан. Автор - Е. Балжирова (на бур. яз.)
8.10-9.00 - Информационная программа "ВЧЕРА СЕГОДНЯ ЗАВТРА".
19.01-19.58 - СТЕПНЫЕ МЕЛОДИИ. Радиожурнал
6. воскресенье
7.22 - ИНФОРМАЦИЯ, ОБЪЯВЛЕНИЯ
7.30-8.00 - КОНЦЕРТ БУРЯТСКОЙ МУЗЫКИ. Из фондов радио
8.10-9.00 - ЛИТЕРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННАЯ ПРОГРАММА "АЛТАРГАНА". Тункинское литературное объединение имени М.Сардаж, новый рассказ Б.Романова, рассказы К.Карнышевич из цикла "Россыпи" (повтор).
9.10-10.00 - ШКОЛЬНЫЙ КАНАЛ "Старшеклассник" - информационно-музыкальная программа. Эдиршүүл

ТЕЛЕВИДЕНИ

"Россия"
21.00 Вести
21.25 Санта Барбара
22.20 Говорящие
22.25 Юдгийнхайхудожник истинный артист, настоящий убийца. 3 и 4 с.
23.50 Автоми
00.00 Вести
00.25 Х/ф "Эгистарыс побывные письма"
02.40 Киноафиша (до 03.00)
3 канал "Бурятия"
17.00 Программа передач "Россия"
17.05 Детские новости
17.20 Праздник каждый день
17.30 Кенгуру
17.50 Месэцслэв
18.00 Вести
18.05 Репортажи с мест
18.20 Дисней по пятницам
20.00 Антракт
20.10 Новая пилля
20.40 Орхоняадесятка "Бурятия"
21.00 М/ф
21.20 ТВ-3
21.30 Авоська
21.45 Новое в медицине. Биоселен вам поможет
22.15 Х/ф

5. Суббота.

Канал "Останкино"
8.30 Телеутро.
9.45 Слово пастыря.
10.00 Верси.
10.20 Лего-го.
10.50 Секреты моего лета. 14 серия.
11.15. Мультфильм.
11.25 Утренняя почта.
12.00 Смак.
12.15 Здоровье.
12.50 Провинция
13.20 Бомонд.
13.40 Фильмы нашей памяти. Художественный фильм "Большая руда".
15.25 Зеркало.
16.00 Новости.
16.50 Золотой кадр.
17.35 В мире животных.
18.15 Рискнуть и победить
19.00 Новости.
19.25 Мелодрама. Здесь течет река
21.45 Спокойной ночи, малыши!
22.00 Время.
22.50 Камо Грядеши? 5 серия
23.55 Смехопанорама
00.45 До и после...
01.40 Время. (до 02.00)
Канал "Россия"
9.00 Вести
9.20 Звезды говорят
9.25 От "винта"
9.40 Продленка
9.45 Мировая деревня
10.25 Аниматека
10.55 Золотая шпора
11.25 Российское бюро путешествий
12.10 Х/ф "Рождение звезды" (Япония)
14.10 Антракт
14.15 В мире авто и мотоспорта
14.45 Де-факто
15.00 Вести
15.30 Метроу министра. Часть 1 ая
16.15 До Москвы далеко
17.00 Гайны животных
17.55 Мультипульти
18.05 Двойной портрет
19.00 Х/ф "Скрипка Мориан Монро"
20.00 Река времени
20.05 Антракт
20.15 Юдгийнхайхудожник истинный артист, настоящий убийца. 5 с.
21.00 Вести

21.25 Музыка всех поколений
21.55 футбол. Чемпионат России. Локомотив(Москва) - Спартак (Москва)
00.00 Автоми
00.05 Программа "А"
01.10 Ночной разговор
01.15 Декамерон. История 4-ая (до 01.35)
3 канал "Бурятия"
18.00 М/ф
18.20 Домовой
18.50 Сагай хурдэ
19.20 Х/ф

6. Воскресенье.

Канал "Останкино"
8.30 Телеутро.
10.00 Новости.
10.20 Сутра пораньше.
10.50 Мультфильм.
11.10 Пока все дома.
11.40 Утренняя звезда.
12.30 Служу России.
13.00 Всемирная география.
13.45 Между и прошлыми и будущим.
14.15 Телефестиваль "Радуга".
14.45 В эти дни.
15.00 Под знаком "Г".
15.40 Мультфильм.
16.00 Новости.
16.20 Вокзал мечты.
17.10 Клуб путешественников.
18.00 Окно в Европу.
18.35 Доктор Айболит. Фильмы 4 и 5.
19.00 Новости.
19.20 Театр плюс ТВ
20.00 Один на один.
20.30 Кумиры, кумиры, Георг Отс.
21.10 Фантастический триллер. "Глубинная звезда"
23.00 Воскресенье.
23.45 Новости спорта.
23.55 Камо Грядеши? 6 серия (заключительная).
01.05 Цюбовь спервого взгляда.
01.40 Время (до 02.00).
Канал "Россия"
9.00 Вести
9.20 Звезды говорят
9.55 Первые дубли
10.10 Золотой ключик
10.25 1 роник квадратс
10.55 Веди
11.25 Доброе утро. Европа!
11.55 Аты баты
12.25 Футбол без границ
13.15 Никто не забыт
13.20 Х/ф "Нежность"
14.45 Консолидация
14.50 Сигнальный экземпляр
15.00 Вести
15.30 Не вырубить
15.45 Метроу министра. Часть 2-ая
16.30 Киноафиша
16.45 Кирас Мажыка. Парантели
17.00 Антракт
17.05 Твои возможности, человек
17.35 Концерт камерной музыки
18.30 Все о моде
19.05 Волшебный мир Диснея
20.00 20 век в кадре и за кадром
20.50 Река времени
21.00 Вести
21.25 Х/ф "Ход королевы"
23.25 У Ксюши
00.00 Автоми
00.05 Пекал атлетика. Чемпионат мира (до 01.40)
3 канал "Бурятия"
18.00 М/ф
18.20 Факт
18.30 Авоська
18.45 Ученик и учитель
19.20 Х/ф

СПОРТ

ЭРЫН ГУРБАН НААДАН

Захаамнай аймагай Улэгшэн нотогта Шагдаржаб Александрович Хазагаев хори гаран жэл соо хургуулида физкультурын багшаар хүдэлгэ. Багшаарай ийнхүү гурба хаа үедоо спортоор бээ хоридог. өхэ эдэбхитэй оюутан байһан юм. Түрэл нотогтаа багшаалха үедоо эдиршүүлэе хур харбажа хургаа, хоккеистнуудые, боксернуудые хүмүүжүүлэе. Хур харбалгын хургуули байгуулан намтартай. Эрхим хурагшадын габал, Россия хоёрдугаар чемпион Гэралма Цыремшилова-Эрдынева, тэрэнэй дүү хүбүүн, Россия олимпийскэ командада кандидат, уласхоорондын классай спортын мастер Бальжинма Цыремшилов мүн болоно.

Хур харбаха, шамбай шиирагаа буряад бүхэ барилдаанда туршалсаха, мори уридаанда хабаадаха ёһотой байгаа. Мүрьсоонэй хүндэхэн байбашье, хабаяа туршаха дуратайшуул олон хэн.
хур харбахаяа 12 хүн гараба. 50 метрэй зайда харбахадаа, Улаан-Удын спортсмен Константин Доржиев эрхимлээ. Спортын мастернууд Андрей Ермолов, Александр Хамнагаев гэһнэд хоёрдохи, гурбадахи хуурида гараба. Санагын ДЮСШ-гай багша, 47 наһатай Жимбо Цыремшилов дүрбэдэхи хуури эзэлэе.
8 хүн барилдаанай хибэсдээрэ гараба. Улэгшэнһөө Арсалан Мункуев хайн арга дүрэтэй, гаһар хүсэтэй байһанаа гэрнэлээд, түрүү хуури эзэлэе. Жимбо Цыремшилов хоёрдохи хуурида гараба. Улэгшэнэй түдөөлэгшэ Ринчин Гармаев гурбадахи шанда хүртэбэ.
Мори уридаан. Мүрьсоонэй туримаар хабаадагша хүн мори эмээллээд, 100 метрэй зайда гүйлгэхэ, удаань мэргэн хөрхоор шагай харбаад, гэдэргээ бусажа, моринойнгоо эмээл абаад, сэргэдэ уяха ёһотой юм. Жимбо Цыремшиловтэ хургагдаагүй азарга морин тудаж, эмээллэхэдээ өхэ сагаа

гээжэрхёо бөөн оройдоол 8-дахь Хари К. Доржиев дунгоор 3-дахь хуури байна.
Улэгшэнэй Арсалан Ринчин Гармаев түрүү 1-дэхи, 2-дохи А. Мункуевта мори барюулагдаа хэн.
Сурхарбаанай зүйлнүүдээр мүрьсоон Михайловкын Улэгшэнэй воедойоо 2:1 тоотойгоор барилдааша Чин барилдаагаар чемпион болобо. дунда болоһон Улэгшэнэй дунда хурагша Ринчин чалгараа, хурхарбаанай Улэгшэнэй Соктоев илаба.
Судейскэ Буряадай мнай спортсменүүд, трий Дашицыренов Бадмажаб Цыренов, Игумнов, Константин Гэралма, Бал Цыремшиловүүн, Шагдуржапов, Бардаханов гэһнэ байна.

ДҮҮЖЭН-ДААЖАН ГЭНЭНДЭЛ

Зүүн зүгэй зонодо 16-дахь дүхэринэй нааданууд түгэсэбэ. Тинхэдээ түрүү хуури хэдэн нааданай туршада эрхэжэ яаһан...

дээдэ хажуудаа үлэбэ. Зүгоор Красноярскын "Металлург" тэдэнэрэй "хормойень" зандаа "Эндэ Омскын "Динамо" урагшагүидоод, нэгэ бая сухарина. Зүгоор юуһньё

боложо магад. Дүхэринэй инэнгээр коман байдал хубилан били. Междуреченск Самотлорой футбол мүнөө дээрээ нэгэ туйлаад, бусад хааа өчкөгой ябана. Хар "Сэлэнгэ" 20 олимп хууланһын гурбан эзэлэгшэд хээ. Нааданай эхилхын ура яаралтайгаар сугау команда бараг ябангэ. Июлян 22-ой мурьсоонэй дурдаханабди. 16-дахь нааданай "Самотлор XXI", "Иртыш" - "Динамо" 3:1, "Амур" - "Торпе" "Динамо" (Якутск) (Барнаул) - 1:2, "Металлург" (Красноярск) - "Кузбасс" - 0:4, "Мотор" - "Виктор" "Кузбасс" - "Ангара" "Металлург" (Новосибирск) - "Сэлэнгэ" - 3:0, СКА - 3:0.

Table with 7 columns: Команданууд, Наадаа, Шүүгээ, Тэнсээ, Шүүгэдэ, Бүмбээ, Очко. Rows include teams like Динамо (Барнаул), Металлург (Красноярск), Динамо (Омск), Иртыш (Тобольск), Сахалин (Холмск), Металлург (И-Кузнецк), Амур (Комсомольск), Томь (Томск), Динамо (Якутск), Кузбасс (Кемерово), СКА (Хабаровск), Мотор (Рубцовск), Горного (Рубцовск), Сэлэнгэ (Улаан-Удэ), Виктория (Ангара), Междуреченск, Самотлор XXI.

Эрхэ хайртай ДАРМАЕВ ЭНХЭ АНАТОЛЫЙ наба ооранан ушаран унэн, "Правда Бурятии" "Молодыж Бурятия" коллективууд буряад хуудам эрхэлэгшэ Е.Д. туралхидын дүтхэнэ шанал хушуудалаа...

Эмхидхэн байгуулагшад - Буряад Республикын Президент, Арадай Хурал болон Правительство

Редактор Ц. Б. ЦЫРЭН ДОРЖИЕВ
РЕДАКЦИОННО-КОПИРНИ (АНГЕЛВА Г. Х., ДОНЦОГОЙ Ц. Ц., ЖИНЖИГОВ Б. М. Ж.) (харуусалтата секретарь) НИМАЕВ Н. Н. (редакторай орлогч), ОЧИРОВ С. Д., ШИНДАЕВ В. П. (хэблэгшэ), ШИРЧИНОВ С. Д. (редакторай орлогч), САМБЯЮВА Г. В.

Манай адрес:
670000, Улаан-Удэ.
Каландариин тэһэн үйсэ, 23, "Буряад үнэн" газрын редакци.

Газет хэблэгэй 2 хууданан хэмжээтэй.
Индекс 50901. Хэбнэ 4800.
Стереоинна гушаагдаһан сэг 19.00.

Буряад Республикын республикада типографиста газет хэблэгдээ.
Директорийн телефон: 2-40-15.
Б-0079-дэхи номертойгоор буряад абганхай.
139-дэхи захил.

Редакциин телефонуд: редакторай - 2-80-96, үрхэһинэй - 2-81-81, редакторай орлогчонорой - 2-68-08, 2-62-62, харуусалтата секретарийн - 2-50-52, секретариатай - 2-60-91, тэһэн үйсэ (дагшанай) - 2-53-97 (дагшанай), 2-61-35, 2-36-23, социал-экономическа - 2-64-36 (дагшанай), 2-63-86, 2-61-35, 2-67-81, соетой, эрдэмтэй болон хургуунуудай - 2-73-63, олоһинһын худуморин ба хэдэстэй - 2-84-94 (дагшанай), 2-34-05, 2-69-58; оршуунһын - 2-67-81; корректорүүдтэй - 2-33-61, компьютерна түбэй - 2-60-76; корреспондентүүдтэй: Ушкелда - 3-12-19; Закаменскта - 30-61; Баргажанда - 91-6-40.
"Буряад үнэн" хэблэгтэй телефонуд: директор - 2-49-94, бухгалтер - 2-23-67, вахта - 2-67-95, 2-67-05.